

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

JAKA VEŠLIGAJ

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**OBLIKE PROSTOVOLJNEGA POKOJNINSKEGA ZAVAROVANJA
V SLOVENIJI**

Ljubljana, marec 2004

JAKA VEŠLIGAJ

IZJAVA

Študent Jaka Vešligaj izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom dr. Andreje Pirman in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

<u>UVOD</u>	1
<u>1. SPLOŠNO O POKOJNINSKEM ZAVAROVANJU</u>	7
1.1. ZGODOVINSKI RAZVOJ POKOJNINSKIH SISTEMOV.....	7
1.2. SISTEMI JAVNIH POKOJNINSKIH ZAVAROVANJ	7
1.2.1. BISMARCKOV SISTEM	8
1.2.2. BEVERIDGEOV SISTEM.....	8
1.3. OBLIKE FINANCIRANJA POKOJNINSKIH SISTEMOV	8
1.3.1. DOKLADNI SISTEM FINANCIRANJA	8
1.3.2. NALOŽBENI SISTEM FINANCIRANJA	9
1.4. SISTEMI POKOJNINSKIH ZAVAROVANJ V SVETU	10
<u>2. POKOJNINSKA REFORMA V SLOVENIJI</u>	12
2.1. RAZLOGI ZA POKOJNINSKO REFORMO.....	12
2.1.1. DEMOGRAFSKE SPREMEMBE	12
2.1.2. FINANČNA NEVZDRŽNOST.....	13
2.1.3. NEPRAVIČNOST SISTEMA	13
2.1.4. ZGODNJE UPOKOJEVANJE IN BREZPOSELNOST.....	14
2.2. IZVEDBA POKOJNINSKE REFORME	14
2.3. POMEN POKOJNINSKE REFORME.....	14
<u>3. ZAKON O POKOJNINSKEM IN INVALIDSKEM ZAVAROVANJU</u>	15
3.1. NOVOSTI NOVEGA ZAKONA O POKOJNINSKEM IN INVALIDSKEM ZAVAROVANJU	15
3.1.1. POKOJNINSKA OSNOVA	15
3.1.1.1. Najnižja in najvišja pokojninska osnova	16
3.1.2. VEČ DELOVNIH LET ZA MANJŠE POKOJNINE.....	16
3.1.3. POKOJNINSKA DOBA	17
3.1.4. PRIBITKI NA POKOJNINSKO DOBO	18
3.1.5. STAROSTNA POKOJNINA	18
3.1.6. MINIMALNI POGOJI ZA PRIDOBITEV STAROSTNE POKOJNINE.....	19
3.1.7. POLNA STAROST	19
3.1.8. MINIMALNA STAROST	19
3.1.9. ZNIŽANJE STAROSTI ZARADI VZGOJE IN SKRBI ZA OTROKE.....	20
3.1.10. DELO PRED 18 LETOM	20
3.1.11. PRIBITKI PRI STAROSTNI DOBI.....	20
3.1.12. DRŽAVNA POKOJNINA.....	20
3.1.13. DRUŽINSKA POKOJNINA	21
3.1.14. VDOVSKA POKOJNINA.....	21
3.1.15. USKLAJEVANJE POKOJNIN.....	22
<u>4. TRIJE STEBRI POKOJNINSKEGA ZAVAROVANJA V SLOVENIJI</u>	22

4.1. PRVI STEBER POKOJNINSKEGA SISTEMA.....	22
4.2. DRUGI STEBER POKOJNINSKEGA SISTEMA.....	23
4.2.1. OBVEZNO DODATNO POKOJNINSKO ZAVAROVANJE	23
4.2.2. PROSTOVOLJNO DODATNO POKOJNINSKO ZAVAROVANJE	24
4.3. TRETJI STEBER POKOJNINSKEGA SISTEMA	26
4.4. PREDNOSTI IN SLABOSTI POSAMEZNIH POKOJNINSKIH STEBROV	27
4.5. RAZLIKE MED POSAMEZNIMI STEBRI POKOJNINSKEGA SISTEMA	28

5. OBLIKE PROSTOVOLJNEGA POKOJNINSKEGA ZAVAROVANJA V SLOVENIJI (3. STEBER)..... 29

5.1. ŽIVLJENJSKO ZAVAROVANJE	30
5.1.1. POMEN ŽIVLJENJSKIH ZAVAROVANJ.....	30
5.1.2. OSNOVNE ZNAČILNOSTI ŽIVLJENJSKEGA ZAVAROVANJA	31
5.1.3. OBLIKE ŽIVLJENJSKIH ZAVAROVANJ	32
5.1.3.1. Terminsko-rizično življenjsko zavarovanje	32
5.1.3.2. Življenjsko zavarovanje za vse življenje.....	33
5.1.3.3. Mešano življenjsko zavarovanje	33
5.2. VZAJEMNI SKLADI	34
5.3. NALOŽBENE POLICE	37
5.3.1. RAZLIKA MED NALOŽBENIM IN MEŠANIM ŽIVLJENJSKIM ZAVAROVANJEM	38
5.3.2. RAZLIKA MED NALOŽBENIM ŽIVLJENJSKIM ZAVAROVANJEM IN VZAJEMNIM SKLADOM.....	39
5.4. RENTNO ZAVAROVANJE IN RENTNO VARČEVANJE	39
5.5. INDIVIDUALNO VLAGANJE V VREDNOSTNE PAPIRJE	41
5.6. NEPREMIČNINE	42
5.7. PONUDBA OBLIK PROSTOVOLJNEGA POKOJNINSKEGA ZAVAROVANJA PRI ZAVAROVALNICI TRIGLAV	42
5.7.1. MEŠANO ŽIVLJENJSKO ZAVAROVANJE	42
5.7.2. RENTNO ZAVAROVANJE.....	42
5.7.3. NALOŽBENO ZAVAROVANJE	43
5.7.3.1. Novost pri Zavarovalnici Triglav	44
5.7.4. PROSTOVOLJNO POKOJNINSKO ZAVAROVANJE (3. STEBER).....	44
5.8. PONUDBA OBLIK PROSTOVOLJNIH POKOJNINSKIH ZAVAROVANJ V DRUGIH SLOVENSkih ZAVAROVALNICAH	45
5.9. PONUDBA OBLIK PROSTOVOLJNIH POKOJNINSKIH ZAVAROVANJ V DRUGIH SLOVENSkih FINANČNIH ORGANIZACIJAH.....	46

SKLEP..... 47

LITERATURA 48

VIRI..... 49

UVOD

Pričujoče diplomsko delo govori o oblikah prostovoljnega pokojninskega zavarovanja v Sloveniji, torej o tretjem pokojninskem stebru. Za takšen naslov in temo diplomskega dela sem se odločil predvsem zaradi dejstva, da ponavadi človek, ko je mlad in poln energije še ne razmišlja toliko o daljni prihodnosti in o času, ko bo dočakal tisto starost, ki bo zanj pomenila odhod v pokoj. Glede na to, da so pokojninski sistemi po svetu in v Sloveniji v zadnji petnajstih letih doživeli korenite spremembe in da je vedno več poudarka na drugem in tretjem stebru, saj bo prvi steber, to je obvezno pokojninsko zavarovanje, v prihodnje zadostoval zgolj za preživetje, mislim, da mora človek navkljub svoji mladosti in precejšnji oddaljenosti od pokojnine začeti o njej dovolj zgodaj razmišljati. Prej ko bo začel akumulirati sredstva na pokojninskih računih, bolj se bodo ta obrestovala in višji bodo dodatni prilivi v času pokoja.

Namen tega diplomskega dela je torej prikazati oblike prostovoljnega pokojninskega zavarovanja v Sloveniji, poleg tega spregovoriti nekaj tudi o novostih novega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, nekaj besed o nedavno izvršeni pokojninski reformi in pa nekaj besed o novem pokojninskem sistemu v Sloveniji, ki temelji na treh pokojninskih stebrih.

V prejšnjem sistemu so bili zavarovanci pokojninskega in invalidskega zavarovanja navajeni na takšne pravice iz sistema obveznega pokojninskega zavarovanja, da njihov standard ob odhodu v pokoj ni bil bistveno okrnjen. Vendar pa je te razmere spremenil nov zakon, saj bodo pokojnine, ki se bodo izplačevale iz obveznega zavarovanja občutno nižje, oblikovane na ravni življenjskega minimuma, standard ustvarjen pred odhodom v pokoj pa bodo ohranjali prilivi iz drugega in tretjega stebra. Po novem je pokojninski sistem v Sloveniji razdeljen na tri stebre. Prvega obveznega, drugega dodatnega (obveznega in prostovoljnega) in tretjega individualnega ter prostovoljnega.

Diplomsko delo sem razdelil na pet poglavij. V prvem poglavju sem nanizal nekaj splošnih dejstev o pokojninskih zavarovanjih pri nas in po svetu ter o financiranju pokojninskih sistemov. V drugem poglavju je na kratko opisana pokojninska reforma in razlogi zanjo ter sama izvedba reforme. Pokojninski reformi je sledil novi zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, novosti le tega so opisane v tretjem poglavju. V četrtem poglavju je opisan sedanji sistem pokojninskega zavarovanja v Sloveniji, temelječ na treh stebrih in značilnosti posameznega stebra. V petem poglavju pa se srečamo s tretjim pokojninskim stebrom, torej z prostovoljnim varčevanjem posameznikov za pokojnino na njihovih osebnih računih. Na koncu je podan še sklep.

1. SPLOŠNO O POKOJNINSKEM ZAVAROVANJU

Namen pokojninskih zavarovanj oziroma sistemov je že od nekdaj zagotoviti socialno in materialno varnost osebam, ki niso več delovno aktivne. Skozi zgodovino se je ta oblika današnjih zavarovanj razvijala preko družinskih članov. Družinski člani so namreč sprva skrbeli za starejše in dela nezmožne. Z razvojem mest in industrializacijo pa je vloga družinskih članov nekoliko upadla in s tem so razpadle tudi neformalne ureditve pokojninskih sistemov, skrb za starejše pa so potem prevzeli delodajalec, delojemalec in država (Okorn, 2002, str. 2).

Sistemi pokojninskih zavarovanj se od države do države seveda razlikujejo, saj so se razvijali na različnih geografskih in kulturnih področjih. Pa vendarle jim je ostala skupna neka lastnost oziroma namen in to je seveda zagotavljanje primernega vira dohodkov neaktivnemu oziroma starejšemu prebivalstvu. Sistemi pokojninskih zavarovanj pa prav zaradi naraščanja deleža starejših prebivalcev pridobivajo vse večjo vlogo pri redistribuciji dohodka od mlajšega k starejšemu prebivalstvu.

1.1. Zgodovinski razvoj pokojninskih sistemov

Skozi zgodovino se je pri oblikovanju pokojninskih sistemov zmanjševala vloga družine in povečevala vloga države, ki je zbirala prihranke mlajših, aktivnih generacij na fiskalen način in jih prerazdeljevala med starejše, neaktivne generacije. Glavna povzročitelja zmanjševanja vloge družine sta bila urbanizacija in industrijska revolucija, ki sta z rahljanjem družinskih vezi povzročila razpad neformalnih sistemov. Kot posledica razpada neformalnih sistemov so se nato oblikovali formalni sistemi oziroma sistemi socialnega varstva, ki so medgeneracijske dogovore znotraj družin razširili oziroma pogodbeno obvezali na medgeneracijske dogovore na ravni nacionalnih gospodarstev. Javni sistem pokojninskega zavarovanja, ki je bil seveda del sistema socialnega varstva je temeljil predvsem na sprotne prispevnem kritju (»pay as you go«), saj so bili prispevki aktivnega prebivalstva takoj izplačani neaktivnemu prebivalstvu (Okorn, 2002, str. 2).

Iz zgodovinskega razvoja izhaja pogosta delitev javnih pokojninskih sistemov v Evropi na tako imenovani Bismarckov sistem in na Beveridgeov sistem. Razlike med obema modeloma so se v času po drugi svetovni vojni precej izbrisale (Bešter, 1996, str. 12).

1.2. Sistemi javnih pokojninskih zavarovanj

Skozi obdobje v zgodovini sta se torej razvila dva glavna sistema javnega pokojninskega zavarovanja, in sicer Bismarckov in Beveridgeov sistem javnega pokojninskega zavarovanja in en mešan sistem javnega pokojninskega zavarovanja, ki predstavlja neko srednjo pot

med obema zgoraj naštetima sistemoma in sicer skandinavski model pokojninskega zavarovanja.

1.2.1. Bismarckov sistem

Bismarckov sistem je dobil ime po nemškem železnem kanclerju Ottu von Bismarcku in prihaja iz Nemčije. Značilnost tega sistema je, da temelji na zaposlitvi in vplačevanju prispevkov. Zavarovanje se torej financira z vplačevanjem prispevkov, tako delodajalcev kot tudi delojemalcev, višina pokojnine pa je odvisna od zaslužka v določenem obdobju oziroma od vplačanih prispevkov v določenem obdobju (Okorn, 2002, str. 3). Za ta sistem so značilne relativno visoke pokojnine, saj sistem zagotavlja primerljiv standard pred in po odhodu v pokoj.

1.2.2. Beveridgeov sistem

Beveridgeov sistem se imenuje po poročilu objavljenem leta 1942 v Veliki Britaniji (Beveridge report), katerega je objavil angleški reformator Beveridge in v njem predlagal združitev vseh vrst javnih zavarovanj v enoten sistem, ki naj bi zagotavljal minimalne socialne pravice vsem, ki nimajo drugih virov dohodka.

Po Beveridgeovem sistemu naj bi bila osnova za pridobitev pravic iz pokojninskega zavarovanja zadosti dolgo bivanje v državi ter dopolnitev določene starosti. Pokojnine v tem sistemu so običajno enotne, države pa zbirajo sredstva za izplačilo minimalnih pokojnin z davki in jih porazdeljujejo preko proračuna. Beveridgeov sistem naj bi bil tudi zelo primeren za uveljavljanje naložbenega sistema financiranja pokojninskega sistema, tako obveznega kot tudi prostovoljnega (Sekavčnik, 2000, str. 3).

1.3. Oblike financiranja pokojninskih sistemov

Razvili sta se dve obliki financiranja pokojninskih sistemov, in sicer:

- sistem »Pay as you go« ali sistem sprotnega prispevnega kritja ali dokladni sistem, ki temelji na tem, da se sredstva za izplačevanje pokojnin zagotavljajo sproti iz prispevkov aktivnih zavarovancev (uporablja se za financiranje I. stebra),
- naložbeni sistem financiranja, ki temelji na akumuliranju sredstev posameznikov in njihovi kapitalizaciji, ta sredstva pa nato služijo za izplačilo zavarovanceve pokojnine (uporablja se za financiranje drugega in tretjega stebra).

1.3.1. Dokladni sistem financiranja

Bistvo dokladnega ali sprotnega financiranja javnih pokojninskih sistemov je v njegovi prerazdelitveni funkciji, saj je obvezen za vse aktivne prebivalce in prav zaradi njegove

obveznosti omogoča prerazdeljevanje dohodka od aktivnih prebivalcev na upokojence. Zaradi neugodnih demografskih razmer po svetu, saj se večja delež starejšega prebivalstva in s tem prihaja vedno manj aktivnih prebivalcev na enega upokojenca, postaja ta sistem financiranja izredno neugoden za javne finance.

Kljub vsemu pa ima dokladni sistem določene prednosti, in sicer: redistribucija dohodka, nizki administrativni stroški ter odpornost na makroekonomske šoke, inflacijo in recesijo. Dokladi sistem torej temelji na predpostavki, da bodo zavarovanci v naslednjih generacijah plačevali prispevke, ki bodo zadoščali za izplačevanje pokojnin sedanjim aktivnim zavarovancem.

1.3.2. Naložbeni sistem financiranja

Naložbeni sistem financiranja se uporablja predvsem za financiranje drugega pokojninskega stebra oziroma dodatnega prostovoljnega in obveznega zavarovanja. Pravice, ki izhajajo iz tega pokojninskega zavarovanja temeljijo na vplačanih prispevkih posameznika, ki se skozi varčevalno dobo akumulirajo in se tako kapitalizirani porabijo za izplačilo doživljenjske rente. Izbira načina varčevanja je stvar posameznika.

V naložbenem sistemu tako ne občutimo prisotnosti prerazdelitvene funkcije, saj sistem temelji izključno na vplačanih prispevkih in donosu, ki izhaja iz njih (Sekavčnik, 2000, str. 4). Prednosti naložbenega sistema pa so pospeševanje gospodarske rasti in spodbujanje varčevanja, prav tako ga ni potrebno prilagajati demografskim spremembam. Pri naložbenem sistemu financiranja sta možni dve obliki zbiranja sredstev, in sicer obvezna in prostovoljna.

V primeru obveznega naložbenega sistema višino prispevkov predpiše država, in sicer tako za delojemalce kot tudi za delodajalce. Obveznost vplačevanja prispevkov je običajno odvisna od panoge dejavnosti delodajalca oziroma od poklica delojemalca (Sekavčnik, 2000, str. 4).

Tako je na primer v Nemčiji vključeno v podjetniško zavarovanje 65% vseh zaposlenih, ena tretjina upokojencev javnega sistema pa iz tega naslova prejema dodatne pokojnine. V Avstriji je v podjetniško dodatno zavarovanje vključenih manj kot 10% zavarovancev, ki so vključeni v javni sistem zavarovanja, v Italiji 5%, v ZDA 55%, v Veliki Britaniji 60%, v Franciji in Švici pa so v dodatni sistem vključeni vsi zavarovanci osnovnega sistema, saj je dodatni sistem obvezen (Averting the Old Age Crisis, 1994, str. 170).

V primeru prostovoljnega naložbenega sistema pa ni predpisana niti višina niti način pokojninskega varčevanja. Omejena je le višina zneska, ki jo kot davčno olajšavo izkoristi delodajalec in delojemalec (Sekavčnik, 2000, str. 4).

1.4. Sistemi pokojninskih zavarovanj v svetu

Pokojninski sistemi v posameznih državah se morda zdijo na videz med seboj podobni, vendar je ta podobnost zgolj navidezna, saj je morala vsaka država najti specifičen sistem zavarovanja za svoje državljane, ki so morali in želeli ob odhodu v pokoj pridobiti določene pravice in zagotovila za brezskrbno starost. Te pravice so ob odhodu v pokoj namesto zaslužka za delo postale pokojnine, ki so večini prebivalstva predstavljale edini vir za preživetje.

Oblike pokojninskega zavarovanja so v posameznih državah nastajale bolj ali manj stihijsko, zato se med seboj tudi močno razlikujejo. Tekom zgodovine se je to področje prilagajalo trenutnim potrebam in možnostim, ki so se razlikovale od države do države. Zato danes ne poznamo niti dveh identičnih pokojninskih sistemov, ki bi v enaki obliki veljali v različnih državah. Poskusi klasifikacij posameznih sorodnih oblik tovrstnega zavarovanja so prav tako različni in odvisni od uporabljenih izhodišč (Bešter, 1996, str. 7). V tabeli 1 je predstavljena klasifikacija javnih pokojninskih sistemov v državah članicah OECD.

Tabela 1: Klasifikacija javnih pokojninskih sistemov v evropskih državah

	Osnovna shema	Mešana shema	Zaposlitvena shema
Pogoji za pokojnino/izračun pokojnine	Leta bivanja		Leta zaposlitve/ Pretekli dohodki
Oblika pokojnine	Enotna	Dvodelna	Vezana na prejšnje dohodke
Viri financiranja	Splošni davčni prihodki	Splošni davčni prihodki in prispevki	Predvsem ali izključno prispevki
Administracija	Javna	Javna in poljavna	Predvsem poljavna
Države	Avstralija Nova Zelandija Islandija	Kanada Danska Finska Irska Japonska Norveška Nizozemska Švedska Švica Velika Britanija	Avstrija Belgija Francija Nemčija Grčija Italija Luksemburg Portugalska Španija Turčija ZDA Slovenija

Vir: Stanovnik, 2002, str. 168.

Večina držav kontinentalne Evrope, vključno z Slovenijo, je sprejela Bismarckov sistem (v tabeli 1 je to zaposlitvena shema), pri katerem so pokojnine predvsem rezultat pretekle zaposlitve, višina pokojnine pa je odvisna od preteklih dohodkov in prispevkov. Za ta javni pokojninski sistem je značilna medgeneracijska izmenjava (PAYG). Skandinavske države imajo mešan model (mešana shema), pri katerem prvi del sestavljajo javne pokojnine enotne za vse državljane, drugi del pokojnine pa je odvisen od delovne dobe in plačanih prispevkov. Le v nekaj državah javni sistem nudi le skromno enotno pokojnino za vse državljane. To je v Avstraliji, Novi Zelandiji in Islandiji. To je Beveridgeov sistem (v tabeli 1 je to osnovna shema). V teh državah prevladujejo privatni sistemi pokojninskega zavarovanja, ki so organizirani po principu skladov, ki zbirajo sredstva in jih skozi čas kapitalizirajo (Bešter, 1996, str. 7).

Tabela 2: Glavne značilnosti javnih pokojninskih sistemov v izbranih državah

Država	Prisp. stop. za delojemalca / delodajalca	Upokojitvena starost (moški/ženske)	Delovna doba za pridobitev polne pokoj.	Indeksacija pokojnin
Kanada	3,2 / 3,2	65/65	40	Cene
Nemčija	10,15 / 10,15	65/65	45	Neto plače
Italija	8,9 / 23,8	63/58	40	Cene
Japonska	8,675 / 8,675	60/60	40	Cene
VB	0–10 / 0-10	65/60	50	Cene
ZDA	7,65 / 7,65	65/65	35	Cene

Vir: Swis Re: Sigma 8/1998, 1998.

Pokojninski sistemi po svetu so v glavnem sestavljeni iz treh stebrov ali podsistemov:

- prvi steber ali sistem javnega obveznega zavarovanja je organiziran s strani države in temelji na medgeneracijski solidarnosti. Financira se torej izključno s prispevki ali davki na osnovi sprotnega prispevnega kritja (pay-as-you-go sistem),
- drugi steber tvorijo poklicni oziroma dodatni pokojninski programi, ki se delijo na obvezne in prostovoljne in so oblikovani na ravni podjetja, panoge ali države, glavni nosilci pa so delodajalci, ki zbrana sredstva nalagajo v razne naložbe in jih s tem kapitalizirajo. Ta kapitalizirana sredstva pa kasneje služijo posamezniku kot pokojnina. Ta steber temelji na naložbenem sistemu financiranja,
- tretji pokojninski steber pa tvorijo individualna prostovoljna pokojninska zavarovanja ki delujejo neodvisno od prvih dveh stebrov. Zavarovanja organizirajo pretežno zavarovalnice in v njih se posameznik, ki je tudi nosilec teh zavarovanj, vključi sam. Odločitve glede premij in strukture naložb prav tako nosi posameznik sam. Tretji steber torej temelji na osebnih varčevalnih računih zavarovancev.

2. POKOJNINSKA REFORMA V SLOVENIJI

2.1. Razlogi za pokojninsko reformo

Razloge za pokojninsko reformo lahko razdelimo v štiri glavne skupine in sicer:

1. demografske spremembe oz. staranje prebivalstva,
2. finančna nevzdržnost,
3. nepravičnost sistema,
4. zgodnje upokojevanje in brezposelnost.

2.1.1. Demografske spremembe

Slovenija se je v sredini osemdesetih let prejšnjega stoletja tako kot večina držav na svetu znašla v položaju, ko je stari pokojninski sistem pričel kazati prve znake šibkosti oziroma nepripravljenosti na dogajanje, ki se je v tistem času odvijalo na področju demografskih gibanj. Ti demografski trendi, katerih glavna posebnost je bila naraščanje starega prebivalstva, so pripeljali pokojninski sistem v krizo, kakršne ni bilo moč preseči na drugačen način kot pa z reformo obstoječega pokojninskega sistema. Obstoječi pokojninski sistem je namreč temeljil na t.i. PAYG (pay as you go) sistemu katerega glavna pomanjkljivost je zanemarjanje demografskih sprememb. Ta sistem namreč predpostavlja, da je prebivalstvo statična kategorija, ki ostaja v različnih obdobjih nespremenjena, oz. da prebivalstvo narašča, kar pa v praksi ne drži vedno. Spreminjanje starostne strukture prebivalstva je prikazano v tabeli 3, ki nazorno kaže povečevanje deleža starejšega prebivalstva.

Tabela 3: Starostna struktura prebivalstva v Sloveniji v odstotkih

Delež prebivalstva v starosti				
Leta	0-14	15-64	65 in več let	Št. preb. nad 65 let na 1000 prebivalcev starih do 15 let
1953	26,9	65,3	7,8	289
1961	27,3	64,9	7,8	286
1971	24,1	66,1	9,8	406
1981	23,0	65,9	11,1	483
1991	20,6	68,4	11,0	534
2000*	16,5	69,9	13,6	827
2010*	16,0	69,0	15,0	1000
2020*	16,0	64,6	19,4	1214

* projekcije

Vir: Kukar, 1995, str. 1.

Staranje prebivalstva vpliva na sistem PAYG v precejšnji negativni meri, saj mora vedno manjši delež aktivnih prebivalcev ustvarjati prihodke za pokojnine naraščajočega deleža upokojencev, kar pa vodi javni pokojninski sistem v nevzdržen položaj.

2.1.2. Finančna nevzdržnost

Projekcije izdatkov in prihodkov pokojninskega sistema v prihodnjih letih so najmočnejši dokaz za finančno nevzdržnost sistema. Pokojninski modeli temeljijo na predpostavkah o demografskih gibanjih, zaposlovanju, gibanju plač in parametrih pokojninskega sistema (Paulič, 1997, str.18). Tabela 4 prikazuje projekcije števila zavarovancev in upokojencev ter naraščanje deleža pokojninskega in invalidskega zavarovanja v BDP v primeru, da ne bi spremenili sistema.

Tabela 4: Projekcije števila zavarovancev in upokojencev, deleža izdatkov v BDP ter stopenj prispevkov od 1995 do 2030

	1995	2000*	2005*	2010*	2015*	2020*	2025*	2030*
Št.zavarovancev (v 1000)	867,2	899,6	905,3	884,4	838,5	793,1	757,0	729,5
Št. upokojencev (v 1000)	433,0	466,9	529,5	589,2	639,0	674,2	694,2	707,2
Prispevki od bruto plače (v %)	31	31,7	36,7	43,3	51,5	59,6	66,3	71,6
Delež izdatkov v BDP (v %)	14	14,3	16,1	18,3	21	23,4	25,2	26,6

*projekcije

Vir: International Monetary Fund: Republic of Slovenia: New Challenges Confronting the Social Insurance System, 1995.

2.1.3. Nepravičnost sistema

Prejšnji sistem pokojninskega zavarovanja je bil nepravičen glede sledečih postavk (Paulič, 1997, str. 20):

- neenakopravno obravnavanje moških in žensk, pri čemer so ženske lahko uveljavljale pravico do starostne pokojnine pri pet let nižji starosti kot moški z enako pokojninsko dobo,
- neupoštevanje starosti pri odmeri pokojnine, pri čemer so bili na boljšem tisti, ki so uveljavili pokojnino pri nižji starosti in jo tudi uživali dalj časa,
- upoštevanje plač iz najboljših desetih let, pri čemer prejemajo zavarovanci, ki so v najboljših letih prejeli bistveno višje plače kot v ostalem obdobju, pokojnine, ki so sorazmerno višje od pokojnin, kakršne pridobijo zavarovanci, ki so ves čas prejeli približno enake plače,

- medgeneracijskih razlik, ki se kažejo v visokih stopnjah prispevkov sedanjih zavarovancev, ki imajo plače mnogo bolj obremenjene kot starejši zavarovanci.

2.1.4. Zgodnje upokojevanje in brezposelnost

Zgodnje upokojevanje in brezposelnost sta še dva izmed dejavnikov, ki so oslabilo pokojninski sistem v Sloveniji v začetku devetdesetih let. Zaradi povečevanja brezposelnosti in ugodnih pogojev za upokojitev pred izpolnitvijo polne pokojninske dobe se je zmanjšalo število zavarovancev, ki so vplačevali prispevke v pokojninsko blagajno in iz katere so se črpala sredstva za izplačevanje pokojnin. Breme so morali tako nositi preostali zavarovanci, ki pa so morali zaradi tega plačevati višji odstotek bruto plače za obvezno pokojninsko zavarovanje.

2.2. Izvedba pokojninske reforme

Izvedba pokojninske reforme je potekala v treh fazah:

1. faza: se je pričela leta 1996, ko je Vlada Republike Slovenije pripravila izhodišča za reformo pokojninskega in invalidskega zavarovanja (Belopavlovič, 2000, str. 3),
2. faza: se je pričela leta 1997 z Belo knjigo o reformi pokojninskega in invalidskega sistema, katero je pripravilo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in v kateri so obrazloženi razlogi in cilji sprememb ter nakazane najpomembnejše rešitve pokojninskega sistema. Ta faza se je končala aprila 1999 s podpisom kompromisnega dogovora o reformi pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki uvaja tristeberni sistem pokojninskega zavarovanja,
3. faza: se je pričela s sprejetjem novega Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju decembra leta 1999, zakon je pričel veljati 1.1.2000 (1. januarja 2002 pa je stopil v veljavo tudi Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju). Ta faza naj bi se končala leta 2024, ko bo novi zakon v celoti stopil v veljavo.

2.3. Pomen pokojninske reforme

Z reformo pokojninskega sistema naj bi se sprejel (in se tudi je) novi zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, s katerim bi rešili zgoraj našete probleme. Novi sistem naj bi zagotavljal primerno življenjsko raven upokojencev, predvsem z doslednejšo vezavo pričakovanih pravic in prejemkov na višino vplačanih prispevkov, spodbujal gospodarsko rast, omogočal finančno vzdržnost zavarovanj in odpravil nepravilnosti, katere je porajal prejšnji sistem.

3. ZAKON O POKOJNINSKEM IN INVALIDSKEM ZAVAROVANJU

Namen Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1), ki je stopil v veljavo 1.1.2000 je v tem, da (ZPIZ-1, 2003):

- ureja sistem obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja na podlagi medgeneracijske solidarnosti (prvi pokojninski steber),
- ureja tudi dodatno pokojninsko in invalidsko zavarovanje oseb, ki so vključene v obvezno zavarovanje (drugi pokojninski steber).

Sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja na podlagi osebnih varčevalnih računov (tretji pokojninski steber) pa se ureja s posebnim zakonom.

3.1. Novosti novega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju

Novi zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju prinaša mnogo novosti, v vseh delih sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki se nanašajo na pogoje za pridobitev, odmero in uživanje pravic, odmero in pobiranja prispevkov ter zagotavljanje možnosti različnih oblik zavarovanja v okviru sheme obveznih ter prostovoljnih pokojninskih in invalidskih zavarovanj (Novosti zakona, 2003).

3.1.1. Pokojninska osnova

Pokojninska osnova je mesečno povprečje plač in zavarovalnih osnov v določenem obdobju, ki se skladno z zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju valorizira na raven zadnjega koledarskega leta pred upokojitvijo (ZPIZ-1, 2003).

Pokojninsko osnovo po novem namesto 10-letnega predstavlja 18-letno najugodnejše zaporedje povprečnih plač oziroma zavarovalnih osnov od leta 1970 dalje. Novost se uvaja postopno, tako da je v letu 2000 osnovo še vedno predstavljalo 10-letno povprečje, od leta 2001 pa se to obdobje podaljšuje za eno leto v vsakem koledarskem letu, tako da bo leta 2008 znašalo 18 let (leta 2004 znaša 14 let). Odmerni odstotki za odmero pokojnine od pokojninske osnove znašajo po novem za 15 let pokojninske dobe pri moškem 35% in ženski 38% ter se za vsako nadaljnje leto dopolnjene pokojninske dobe povišujejo za 1,5%. Lestvica za odmero starostne pokojnine je torej po novem navzgor odprta in ne več omejena s 85% pokojninske osnove. Vendar imajo v prehodnem obdobju vsi zavarovanci, ki so v starem sistemu dopolnili 15 ali več let pokojninske dobe, za ta obdobja zagotovljeno odmero po starem. Naslednja novost je uvedba instituta polne starosti, ki znaša za moške 63 let in za ženske 61 let. Šele z dopolnitvijo te starosti je zavarovancu zagotovljena odmera pokojnine zgolj glede na dopolnjeno pokojninsko dobo. Če te starosti ne dosega, bo deležen trajnega odbitka pokojnine za vsak manjkajoči mesec do polne starosti. Tudi polna starost se uveljavlja

postopno in bo dosegla polno mejo pri moških v letu 2009 in pri ženskah v letu 2023. Zavarovancu, ki bo dopolnil starost 58 let in 40 let delovne dobe (moški) oziroma 38 let (ženska), se bo postopoma odmerila zgolj v odvisnosti od dopolnjene pokojninske dobe brez dodatnega zmanjševanja zaradi nedoseganja polne starosti. Izjemo od načela omogoča institut delovne dobe, ki ga zakon na novo uvaja in pomeni čas dejanskega zavarovanja brez obdobj dokupa študija in vojaškega roka oziroma dodane dobe (Novosti zakona, 2003).

3.1.1.1. Najnižja in najvišja pokojninska osnova

Tudi novi zakon omejuje višino pokojnin navzdol in navzgor. Znesek najnižje pokojninske osnove za polno delovno dobo je varovalne narave. Pokojnino, izračunano od te osnove, prejema tisti, ki bi imeli nižjo pokojnino, če bi za odmero vzeli pokojninsko osnovo, izračunano na podlagi povprečja njihovih plač. Takšne pokojnine prejema predvsem tisti, ki so dolga leta delali na slabo plačanih delovnih mestih in na ta način dobijo višji znesek pokojnine. Zakon tudi določa, da je najvišja pokojninska osnova štirikrat višja od najnižje pokojninske osnove. V prehodnem obdobju bo tako najvišji znesek pokojninske osnove ostal zamrznjen, dokler ne bo enak štirikratniku zneska najnižje pokojninske osnove (Novosti zakona, 2003).

3.1.2. Več delovnih let za manjše pokojnine

Novi pokojninski zakon je prinesel nižje pokojnine. Ženske bodo za 38 let, moški pa za 40 let delovne dobe prejeli le 72,5 odstotno pokojninsko osnovo. To pomeni za 14,71% manj kot v prejšnjem sistemu, ko je polna pokojnina znašala 85% od desetih strnjenih delovnih let (po novem 18 revaloriziranih in zaporednih). Res pa je, da bodo pokojnine v takšnem odstotku prvič odmerjene šele po petindvajsetih letih za moške in po triindvajsetih letih za ženske. V prehodnem obdobju je namreč v veljavi kombinirana odmera starostne pokojnine, in sicer za vse tiste, ki so imeli do 31.12.1999 več kot 15 let pokojninske oziroma zavarovalne dobe (Novosti zakona, 2003).

Ženske grede od leta 2004 v pokoj na tri načine (Bavec, 2004, str. 42), in sicer:

- imeti morajo 54 let in 8 mesecev ter 35 let in 9 mesecev pokojninske dobe (zahtevana starost se povečuje po 4 mesece na leto, pokojninska doba pa po 3 mesece, kar pomeni, da bosta po preteku prehodnega obdobja leta 2014 znašala pogoja 58 let starosti in 38 let pokojninske dobe),
- imeti morajo 59 let in 8 mesecev ter minimalno 20 let pokojninske dobe (pogoj starosti se zvišuje po 4 mesece na leto vse do leta 2008, ko bo znašal 61 let),
- imeti morajo 61 let in 8 mesecev ter najmanj 15 let zavarovalne dobe (pogoj starosti se zvišuje po 4 mesece na leto vse do leta 2008, ko bo znašal 63 let).

Moški gredo od leta 2004 lahko v pokoj, če imajo:

- 58 let in 40 let pokojninske dobe,
- 63 let in 20 let pokojninske dobe,
- 65 let in 15 let zavarovalne dobe.

Pogoja zahtevane starosti in pokojninske dobe iz posamezne upokojitvene kategorije morata biti kumulativno izpolnjena, torej oba hkrati in ne le eden od njiju.

3.1.3. Pokojninska doba

Pokojninska doba je zavarovalna in posebna doba, glede na katero se ugotavljajo pogoji za pridobitev pravice do pokojnine in glede na katero se določi odstotek za odmero pokojnine (ZPIZ-1, 2003). Ob obnovitvi že pridobljenih obdobj se bodo v pokojninsko oziroma zavarovalno dobo vštela le obdobja, za katere bodo obračunani oziroma vplačani prispevki. Predvsem na novo se uvaja institut dodane dobe, po katerem se za izpolnitev pogojev za pridobitev pravice do starostne pokojnine štejejo tudi leta študija in služenja vojaškega roka brez plačila prispevka za ta obdobja. V dodano dobo se šteje tudi četrtnina obdobja obveznega dodatnega zavarovanja kot nadomestila za beneficirano delovno dobo. Pomembna novost je tudi t.i. prišteta doba, ki v invalidskem zavarovanju nadomešča dotedanji dodatek za invalidnost. Razširjena je tudi možnost dokupa pokojninske dobe za obdobja, ko je bil zavarovanec prijavljen na zavodu za zaposlovanje kot iskalec zaposlitve, in za čas, ki ga je prebil zunaj zavarovanja zaradi nege in varstva otroka, mlajšega od treh let (Novosti zakona, 2003).

Delovna doba je zavarovalna doba, brez upoštevanja dokupljene dobe študija in vojaškega roka ter dodane dobe (ZPIZ-1, 2003). *Dodana doba* je čas zunaj zavarovanja, ki se upošteva pri ugotavljanju minimalne pokojninske dobe za pridobitev pravice do starostne pokojnine (ZPIZ-1, 2003). V dodano dobo se štejejo:

- leta zaključenega študija v dodiplomskem in podiplomskem šolanju,
- dejanski čas obveznega vojaškega roka, nadomestne civilne službe ali čas osnovnega usposabljanja za rezervni sestav policije, razen če niso ta obdobja že všteta v pokojninsko dobo,
- čas, v katerem je bil zavarovanec prijavljen pri zavodu za zaposlovanje kot iskalec zaposlitve ali brezposelna oseba, razen če niso ta obdobja že všteta v pokojninsko dobo.

Posebna doba so obdobja, ki se v skladu z zakonom štejejo v pokojninsko dobo ne glede na plačilo prispevkov (ZPIZ-1, 2003). Posebna doba je del pokojninske dobe pri žrtvah vojnega nasilja, ki so bile v času, prebitem v okoliščinah za priznanje statusa žrtev vojnega nasilja, mlajše od petnajst let (čas prebit v teh okoliščinah šteje v pokojninsko dobo kot posebna doba).

Zavarovalna doba je obdobje, ko je bil zavarovanec vključen v obvezno ali prostovoljno pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter obdobja, za katera so bili plačani prispevki (ZPIZ-1, 2003).

3.1.4. Pribitki na pokojninsko dobo

Po zakonu je stimulirana oziroma nagrajena odložitev upokojitve, če smo pri 58 letih dopolnili 40 oziroma 38 let delovne dobe. V tem primeru se vsako leto daljše delovne dobe prizna bolj, kot je sicer predpisano (1,5% letno). Tako bodo moški za 41 let in ženske za 39 let delovne dobe prejeli višjo pokojnino za 3%, za 42 let moški in 40 let ženske pa 2,6% in tako naprej. Če znaša daljša delovna doba manj kot eno leto, vendar pa vsaj šest mesecev, potem se pribitek starostne pokojnine vrednoti v polovični vrednosti. Pribitki pa se priznavajo le do 61. leta starosti pri ženskah in 63. leta pri moških. Po tej starosti je vrednotenje nespremenjeno, in sicer 1,5 odstotka na leto (Novosti zakona, 2003).

3.1.5. Starostna pokojnina

Starostna pokojnina je pokojninski prejemek, ki pripada zavarovancu ob dopolnitvi določene starosti in pokojninske dobe, če izpolnjuje pogoje v skladu s tem zakonom (ZPIZ-1, 2003). Po novem zakonu sta za pridobitev starostne pokojnine torej potrebna dva pogoja, in sicer:

- dopolnitev določene starosti,
- dovolj dolga pokojninska doba.

V primerjavi s prejšnjo ureditvijo ostajajo za moške enaki pogoji, za ženske pa se spreminjajo. Starostno pokojnino bo namreč mogoče uveljaviti tudi pri nižji starosti. Na znižanje starosti bo v vseh primerih za oba starša lahko vplivala skrb za otroke v predpisanem obdobju, samo za ženske pa tudi vstop v obvezno zavarovanje pred 18. letom starosti.

Moški lahko pridobi pravico do starostne pokojnine pri:

- 58 letih, če ima 40 let pokojninske dobe,
- 63 letih, če ima 20 ali več let pokojninske dobe,
- 61 letih, če ima vsaj 15 let pokojninske dobe.

Ženska lahko pridobi pravico do starostne pokojnine pri:

- starosti 58 let in 38 letih pokojninske dobe (v tem primeru se ženskam starost, glede na prejšnji zakon, podaljšuje iz 53 na 58 let, torej za 5 let; pokojninska doba pa iz 35 na 38 let, torej za 3 leta),

- starosti 61 let in vsaj 20 letih pokojninske dobe (v tem primeru se zviša le starost, in sicer iz 58 na 61 let, torej za 3 leta),
- starosti 63 let in najmanj 15 letih zavarovalne dobe (tudi v tem primeru se zviša le starost iz 60 na 63 let, torej za 3 leta).

3.1.6. Minimalni pogoji za pridobitev starostne pokojnine

Novi zakonski pogoji za pridobitev starostne pokojnine bodo uveljavljeni postopoma. Nova najnižja starost za pridobitev pravice do starostne pokojnine za ženske (58 let) bo začela veljati leta 2014, nova pokojninska doba, ki jo bo treba izpolnjevati pri tej starosti (38 let), pa leta 2013. Nova potrebna starost, da so izpolnjeni pogoji za pridobitev pravice do starostne pokojnine pri pokojninski dobi najmanj 20 let, bo začela veljati leta 2008 (Novosti zakona, 2003).

3.1.7. Polna starost

Polna starost je starost, ki zagotavlja zavarovancu odmero pokojnine v višini, odvisni le od dopolnjene pokojninske dobe (ZPIZ-1, 2003). Po novem je predpisana najnižja starost za oba spola enaka in znaša 58 let, razlika med spoloma pa bo ostala le še v potrebni pokojninski dobi. Moški mora namreč dopolniti 40 let pokojninske dobe, ženska pa le 38 (3 leta več kot po starem sistemu). Starost in dolžina pokojninske dobe se bosta višali postopoma.

Po novem zakonu bo pri pridobitvi pravice do starostne pokojnine igrala vlogo polna starost, ki je doslej nismo poznali. Polna starost za upokožitev pri ženskah znaša 61 let, pri moških pa 63 let. Če ne bomo dosegli polne starosti, ampak vsaj najnižjo, čeprav bomo imeli dovolj pokojninske dobe, bomo prejeli nižjo pokojnino.

3.1.8. Minimalna starost

V novem zakonu ni obvezno, da ženske delajo do svojega enainšestdesetega in moški do svojega trinšestdesetega leta. V pokoj bodo lahko šli že prej, vendar ne pred minimalno starostjo (58 let) in predpisano minimalno pokojninsko dobo. Če se bo nekdo hotel upokožiti pred polno starostjo, bo lahko to storil, vendar le če bo imel 38 oziroma 40 let pokojninske dobe (Novosti zakona, 2003).

Odbitki bodo znašali od 0,1 do 0,3 odstotka pokojnine za vsak mesec manjkajoče starosti do polne. Višina zmanjšanja pokojnine je za vsak mesec manjkajoče starosti drugačna, odvisna od starosti ob upokožitvi. S približevanjem polni starosti se znižuje. Za 60 mesecev je 18 odstoten, za 59 mesecev 17,7 odstoten itd. Ti odbitki so za razliko od prejšnjega zakona trajni (Novosti zakona, 2003).

3.1.9. Znižanje starosti zaradi vzgoje in skrbi za otroke

Upokojitvena starost se bo v prehodnem obdobju do leta 2015 na račun vzgoje in skrbi za otroke na zahtevo zavarovanca znižala za 2,5 meseca za enega otroka, 6,25 meseca za dva otroke, 11,25 meseca za tri otroke ter še dodatnih 6,25 meseca za četrtega in naslednje otroke, pri čemer se zahtevana starost ne more zmanjšati pod 53 let za ženske oziroma 58 let za moške (Bavec, 2004, str. 42). Po letu 2015 se bo starostna meja znižala za enega otroka za 8, za dva 20 in za tri otroke 36 mesecev. Za vsakega nadaljnjega otroka se znižanje starostne meje poviša za 20 mesecev.

3.1.10. Delo pred 18 letom

Ženskam, ki so se vključile v obvezno zavarovanje pred dopolnjenim 18 letom starosti, se starostna meja zniža za tri mesece, nato pa se bo dodajal po en mesec znižanja na vsako leto zavarovanja, vse do leta 2013, ko bo vzpostavljena ekvivalenca enega tovrstnega leta zavarovanja z enim letom znižanja zahtevane starostne meje za upokojitev (Novosti zakona, 2003). Zavarovanka oziroma zavarovanec v prehodnem obdobju si ne moreta pridobiti pravice do starostne pokojnine pred dopolnitvijo 53 oziroma 58 let starosti, razen če sta delala tam, kjer se je zavarovalna doba štela s povečanjem (policija, rudarstvo).

3.1.11. Pribitki pri starostni dobi

V primeru, da bodo moški delali čez 63 leto, ženske pa čez 61 leto, zakon predvideva pri pokojnini dodatke. Če bodo kljub izpolnjevanju pogojev za pridobitev pravice do starostne pokojnine odložili upokojitev, bodo deležni povišanja pokojnine za vsak mesec odložene upokojitve (Novosti zakona, 2003), in sicer:

- za ženske do 62 in za moške do 64 leta znaša povišanje 0,3 odstotka vsak mesec,
- za ženske od 62 do 63 leta in za moške od 64 do 65 leta 0,2 odstotka na mesec,
- za ženske od 63 do 64 leta in za moške od 65 do 66 leta 0,1 odstotka vsak mesec.

Največje možno povišanje znaša 7,2 odstotka. Ti pribitki so trajni.

3.1.12. Državna pokojnina

Državna pokojnina je prejemek, ki se ob dopolnitvi določene starosti zagotavlja osebam, določenim z zakonom, ki niso dopolnile minimalne zavarovalne dobe za priznanje pravice do pokojnine in izpolnjujejo pogoje v skladu s tem zakonom (ZPIZ-1, 2003). Državna pokojnina je novost nove pokojninske zakonodaje. Pridobile jo bodo lahko osebe, ki imajo stalno prebivališče v Sloveniji in so že dopolnile 65 let in to ne glede na to ali niso bile nikoli zaposlene ali so bile zaposlene samo nekaj let. Poleg tega morajo izpolnjevati tudi druge

pogoje, ki bodo začeli veljati postopoma, in sicer:

- nimajo pravice do pokojnine po slovenskih predpisih in tudi ne prejemajo pokojnine iz tujega javnega sistema,
- nimajo zagotovljenih toliko sredstev za preživljanje, da bi jim bila zagotovljena pravica do varstvenega dodatka (denarni dodatek upokojencu s pokojninsko dobo, ki je krajša od 40 let (moški) oziroma 38 let (ženske), ki izpolnjuje premoženjski cenzus in katerega pokojnina je nižja od osnove za odmero dodatnih pravic (ZPIZ-1, 2003)),
- imajo 65 let in več in so med 15 in 65 letom starosti živeli najmanj 30 let v Sloveniji.

Državna pokojnina znaša 33,3 odstotka najnižje pokojninske osnove. Dobiti jo je mogoče od leta 2001, v letu 2004 pa zanjo lahko zaprosijo vsi tisti, ki bodo v tem letu dopolnili 67 let.

3.1.13. Družinska pokojnina

Družinska pokojnina je pokojninski prejemek, ki pripada družinskim članom umrlega upokojenca ali zavarovanca, ki je dopolnil določeno pokojninsko dobo, če izpolnjujejo pogoje, ki jih določa zakon (ZPIZ-1, 2003). Po smrti zavarovanca imajo pravico do družinske pokojnine:

- otroci (zakonski, nezakonski, posvojenci),
- pastorki, vnuki in drugi otroci, ki jih je zavarovanec preživljal,
- starši (oče, mati, očim, mačeha) in posvojitelji, ki jih je zavarovanec preživljal,
- bratje in sestre, ki jih je zavarovanec preživljal do svoje smrti in nimajo lastnih sredstev za preživljanje.

Otrok ima pravico do družinske pokojnine do dopolnjenega 15 leta starosti oziroma do konca šolanja, vendar največ do dopolnjenega 26 leta starosti. Če imajo pravico do družinske pokojnine samo ožji ali širši družinski člani se družinska pokojnina odmeri za enega člana 70%, za dva 80%, za tri člane 90%, za štiri ali več članov pa 100%.

3.1.14. Vdovska pokojnina

Vdovska pokojnina je pokojninski prejemek, ki pripada preživelemu zakonskemu partnerju oziroma ob izpolnjevanju določenih pogojev tudi razvezanemu zakoncu ali partnerju v zunajzakonski skupnosti, umrlega zavarovanca ali uživalca pokojnine, če izpolnjuje pogoje, ki jih določa zakon (ZPIZ-1, 2003). Starostni pogoj za pridobitev te pravice je izenačen za oba spola na 53 let, s tem, da se za ženske povečuje za tri leta, za moškega pa znižuje za dve leti, oboje v prehodnem obdobju. Vdovska pokojnina znaša 70% osnove za njeno odmero.

3.1.15. Usklajevanje pokojnin

Pokojnine se po novem zakonu usklajujejo na podlagi statističnih podatkov o gibanju povprečnih plač na zaposlenega v Republiki Sloveniji in ne smejo dosegati višje stopnje rasti kot plače in ne nižje kot je dosežena stopnja rasti cen življenjskih potrebščin, razen v primeru, če bi bila rast plač nižja od rasti cen. Usklajevanje se opravi dvakrat letno, in sicer v februarju in septembru (ZPIZ-1, 2003).

4. TRIJE STEBRI POKOJNINSKEGA ZAVAROVANJA V SLOVENIJI

Po pokojninski reformi in sprejetju novega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ter sprejetju mnogih sprememb in dopolnitev zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju je Slovenija pridobila nov sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki temelji na treh pokojninskih stebrih oziroma podsistemih.

Nova ureditev pokojninskega sistema v Sloveniji zmanjšuje vlogo obveznega zavarovanja, ki naj bi po novem (po končanem prehodnem obdobju) zadostoval zgolj za preživetje posameznikov, ter povečuje vlogo drugega in tretjega pokojninskega stebra, ki naj bi omogočila zadosten vir prilivov ob upokojitvi, da bi posameznik lahko ohranil že ustvarjeni življenjski standard. S to potezo se seveda prerazdeljuje odgovornost iz ramen države na pleča posameznikov, ki bodo morali v večji meri sami poskrbeti za socialno varnost ob upokojitvi.

Sistem pokojninskega zavarovanja v Sloveniji se torej sestoji iz naslednjih treh stebrov, ki predstavljajo:

- prvi pokojninski steber predstavlja obvezno starostno pokojninsko zavarovanje na podlagi medgeneracijske solidarnosti, katerega glavni nosilec je Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje,
- drugi steber predstavlja obvezno in prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje, ki se izvaja po naložbenem načelu, nosilca teh zavarovanj pa sta vzajemni pokojninski sklad in pokojninska družba,
- tretji steber pa predstavljajo prostovoljna zavarovanja na podlagi osebnih varčevalnih računov kot so rentno varčevanje, mešano življenjsko zavarovanje in pa tudi naložbene police, vzajemni skladi, individualno vlaganje v vrednostne papirje in nepremičnine.

4.1. Prvi steber pokojninskega sistema

Prvi steber pokojninskega zavarovanja predstavlja obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, ki omogoča zavarovancu minimalno socialno varnost ob upokojitvi. Ta steber še

vedno temelji na medgeneracijski solidarnosti oziroma na dokladnem sistemu financiranja, kjer aktivna generacija sproti plačuje prispevke za pasivno generacijo. S plačevanjem prispevkov za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje pridobijo zavarovanci pravice do pokojnine, družinske pokojnine, invalidnine, invalidskega zavarovanja, odpravnine itd.

Prvi steber po novem torej zagotavlja le minimalni socialni standard za vse upokojence, čeprav daje posamezniku občutek finančne varnosti, saj zanj še vedno garantira država. Posamezniku namreč omogoča preživetje, ne omogoča pa mu vzdrževanja že ustvarjenega življenjskega standarda. Nosilec obveznega zavarovanja je Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (ZPIZ), vanj pa so vključeni vsi zaposleni v RS, državljani RS zaposleni pri tujcih, samozaposleni, kmetje, vajenci, športniki, šahisti, brezposelni, ki prejemajo denarno nadomestilo, zaporniki in prostovoljno vključeni v obvezno zavarovanje.

4.2. Drugi steber pokojninskega sistema

Drugi steber pokojninskega zavarovanja se financira po naložbenem sistemu, kar pomeni, da vsak posameznik ali njegov delodajalec plačuje premije na zavarovančev osebni račun. Sredstva, ki se vplačujejo na zavarovančev osebni račun so oproščena plačevanja davka oziroma se vplačujejo pod davčnim ščitom, saj se je država odpovedala pobiranju davkov iz tega naslova. Edini pogoj, da se posameznik lahko zavaruje v okviru drugega stebra je, da je že zavarovan v okviru prvega stebra.

Pri dodatnem pokojninskem zavarovanju oziroma pri drugem stebru ločimo glede premij in pravic dve fazi, in sicer:

- obdobje varčevanja, ko se vplačujejo premije in pripisujejo donosi in zavarovanci nosijo naložbeno tveganje,
- obdobje črpanja pravic, kjer zavarovanec prejema dodatno pokojnino, ki jo krije zavarovanje in je njena višina izračunana glede na vrednost sredstev, ki jih je zavarovanec privarčeval v varčevalnem obdobju, hkrati pa ne nosi več naložbenega tveganja.

Dodatno pokojninsko zavarovanje se deli na obvezno in prostovoljno, prostovoljno pa se deli na individualno in kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje.

4.2.1. Obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje

Obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje nadomešča beneficirano delovno dobo. Pri obveznem dodatnem pokojninskem zavarovanju gre za zavarovanje majhnega dela upravičencev, ki opravljajo zelo težka, zdravju škodljiva dela, oziroma jih po določeni starosti ne morejo več opravljati zaradi pešanja psihofizičnih sposobnosti. Taka delovna mesta določi

minister za delo, družino in socialne zadeve s soglasjem reprezentativnih sindikatov in združenj delodajalcev.

Pri obveznem dodatnem pokojninskem zavarovanju se zbira prispevke delodajalcev, ki so zavezani za plačevanje le teh, in sicer najmanj za toliko kot je znašala beneficirana delovna doba. Zavarovanci (delojemalci) pa so na podlagi prispevkov kasneje upravičeni do poklicne pokojnine.

Obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje izvaja Sklad obveznega dodatnega zavarovanja (deluje kot vzajemni pokojninski sklad), lahko pa tudi pokojninska družba, ki pridobi soglasje Vlade RS. Premoženje sklada je v lasti zavarovancev in je namenjeno zgolj pokrivanju obveznosti do zavarovancev (Kalčič, 1999, str. 7). Ustanovitelj sklada je Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, upravlja pa ga Kapitalski sklad pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Sklad pa je pravna oseba ustanovljena z namenom izvajanja dodatnih kapitalskih oblik pokojninskega zavarovanja.

Nadzor nad poslovanjem sklada izvaja minister za delo, pravilnost izvajanja in vrednotenja naložb nadzoruje Agencija za trg vrednostnih papirjev, upoštevanje davčnih predpisov pa nadzoruje Davčna uprava RS (ZPIZ-1, 2003). Za vse pravice iz obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja jamči država, enako kot za pravice iz obveznega (državnega) pokojninskega zavarovanja (Kalčič, 1999, str. 8).

4.2.2. Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju definira prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje kot zbiranje denarnih sredstev v obliki mesečnih, letnih ali polletnih premij na osebnih računih zavarovancev, ki so vključeni v to obliko zavarovanja, z namenom, da se jim ob dopolnitvi določene starosti ali v drugih primerih, določenih v pokojninskem načrtu, zagotovijo dodatne starostne pokojnine ali druge v tem zakonu določene pravice, kot so dodatna starostna pokojnina, dodatna invalidska in dodatna družinska pokojnina.

Temeljni akt prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja je pokojninski načrt. Pokojninski načrt ima naravo splošnih pogojev pogodbe o vključitvi v prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje in določa pogoje za pridobitev pravic iz prostovoljnega dodatnega zavarovanja, vrsto in obseg teh pravic ter postopek za njihovo uveljavitev ter opredelitev ali je pokojninski načrt namenjen individualnemu ali kolektivnemu zavarovanju, pogoje za vključitev v pokojninski načrt, višino premije, način in roke za plačevanje premije, predvideno višino rente, zajamčen donos na vplačane premije, naložbeno politiko itd. (ZPIZ-1, 2003). Pokojninski načrt odobri minister za delo (najkasneje v roku 60 dni od prejema zahteve za odobritev). Pokojninski načrt lahko izvajajo samo za to dejavnost usposobljeni izvajalci, ti pa so:

- zavarovalnica z veljavno licenco življenjskih zavarovanj,
- pokojninski sklad, ki je lahko oblikovan kot vzajemni pokojninski sklad ali pa kot pokojninska družba.

Vzajemni pokojninski sklad ni pravna oseba, ampak premoženje, ki je financirano s sredstvi, zbranimi z vplačilom premij prostovoljnega dodatnega zavarovanja. Po prvem letu obstoja mora imeti najmanj 1000 članov. Ustanovi se z dovoljenjem Agencije za trg vrednostnih papirjev. Z njim lahko upravlja banka ali zavarovalnica, ki ima za to ustrezno dovoljenje.

Vzajemni pokojninski sklad je lahko odprt ali zaprt. Zaprt vzajemni pokojninski sklad lahko ustanovi delodajalec, njegovi člani pa so zavarovanci, ki so v delovnem razmerju pri delodajalcu. Odprt vzajemni pokojninski sklad pa lahko ustanovi banka ali zavarovalnica, ki ima za to ustrezno dovoljenje (članstvo ni pogojeno z delovnim razmerjem pri delodajalcu).

Pokojninska družba je specializirana zavarovalna delniška družba, ki ne sme opravljati nobene druge dejavnosti razen dejavnosti prostovoljnega dodatnega zavarovanja. Pokojninska družba mora imeti po preteku enega leta poslovanja najmanj 15.000 zavarovancev.

Tabela 5: Splošni podatki o vzajemnih pokojninskih skladih v letu 2002.

	31.12.2001	30.09.2002	31.10.2002	30.11.2002
Št. skladov	6	6	6	6
Št. upravljavcev	5	5	5	5
Št. članov VPS	15.905	29.312	29.937	30.455
Čista vrednost sredstev (v mio EUR)	5,2	19,2	21,0	22,9

Vir: Bilten Finančni trg v Sloveniji, 2002, str. 117.

Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje se deli na individualno in kolektivno zavarovanje. Individualno prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje je zavarovanje, v katerega se lahko samostojno vključi vsak posameznik, ki je zavarovanec ali uživalec pravic iz obveznega pokojninskega zavarovanja (prvega stebra). Kolektivno prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje pa je zavarovanje, v katerega se lahko vključijo posamezniki, ki so zavarovanci ali uživalci pravic iz obveznega pokojninskega zavarovanja, preko delodajalca, ki v celoti ali delno financira pokojninski načrt (ZPIZ-1, 2003). V primeru, da pokojninski načrt financira delodajalec, sprejema odločitve v njegovem imenu uprava družbe, v imenu zaposlenih pa odloča sindikat oziroma svet delavcev (Homan, 2002, str. 76). V tem primeru mora biti vanj vključenih vsaj 51 odstotkov vseh zaposlenih v podjetju.

Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje omogoča zavarovancu, da lahko za vplačano premijo znotraj zakonsko določenih okvirov uveljavlja davčno olajšavo pri odmeri dohodnine

za celoten znesek (to se seveda lahko zgodi le, če pred tem ni uveljavljal olajšave že delodajalec za celoten zakonsko predviden znesek, to je 5,84% bruto plače). Če zavarovanec vplača višjo premijo kot je najvišja meja, ki še spada v okvir davčne olajšave, potem za del, ki presega okvir nima priznane davčne olajšave. Premije, ki pa so vplačane na osebne račune v okviru kolektivnega zavarovanja imajo za delodajalca značaj stroška in mu zmanjšujejo osnovo za odmero davka na dobiček podjetja.

Upravljavec premoženja nalaga zbrane premije v vrednostne papirje in bančne denarne depozite. Sredstva se večajo in plemenitijo le, če jih upravljavec smotrno nalaga. Zavarovanje torej vključuje naložbeno tveganje zavarovanca, vendar z zajamčenim donosom. Upravljavec namreč zavarovancu iz lastnega premoženja jamči zajamčeno letno stopnjo donosa, ki ne sme biti nižja od 40 odstotkov povprečne letne obrestne mere na državne vrednostne papirje z dospelostjo nad enim letom (Boehm, 2000, str. 133). Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju tudi določa, da so z dohodnino obdavčene vse vrste pokojnin iz prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja (dodatna starostna, družinska in invalidska pokojnina).

Tabela 6: Naložbe vzajemnih pokojninskih skladov v letu 2002.

	31.12.2001		30.09.2002		31.10.2002		30.11.2002	
	mio SIT	%	mio SIT	%	mio SIT	%	mio SIT	%
Denarna sredstva	26,6	2,3	46,3	1,0	15,9	0,3	121,8	2,3
Kratkoročni vrednostni papirji	152,5	13,1	144,5	3,3	154,5	3,2	155,2	2,9
Dolgoročni vrednostni papirji	666,0	57,4	2901,4	65,6	3243,0	67,1	3399,2	64,3
Inv. kuponi, delnice inv. skladov	0,4	0,0	104,5	2,4	116,6	2,4	149,1	2,8
Posojila	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bančni depoziti	312,0	26,9	1214,6	27,5	1299,8	26,9	1445,9	27,3
Nepremičnine	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ostalo	3,6	0,3	10,8	0,2	3,9	0,1	17,7	0,3

Vir: Bilten Finančni trg v Sloveniji, 2002, str. 117.

4.3. Tretji steber pokojninskega sistema

V tretji steber pokojninskega sistema spadajo individualna prostovoljna pokojninska zavarovanja na podlagi osebnih računov zavarovancev, ki jih organizirajo zavarovalnice in v

katera se posameznik vključi sam. Vključena so predvsem življenjska in rentna zavarovanja, vendar brez davčnih olajšav, z možnostjo izplačevanja rent po upokojitvi. Vključitev v tretji steber pokojninskega zavarovanja je možna brez izpolnjevanja drugih pogojev, torej za vključitev v tretji steber ni potrebno biti obvezno zavarovan kot v primeru drugega stebra.

Prednost tretjega stebra je v neomejeni višini premije, podobno kot pri drugem stebru, vendar v tem primeru ni nikakršnih davčnih olajšav za delodajalce, saj je zavarovanje sklenjeno na ime posameznika, ki pa lahko znesek vplačanih premij uveljavlja pri dohodninski napovedi v okviru 3 odstotnega znižanja davčne osnove za odmero dohodnine. Pri izplačilu pokojnine pa za razliko od drugega stebra ne bo treba plačati davka na dohodek, saj je bil ta že plačan. V tretji steber so poleg rentnih in življenjskih zavarovanj vključene tudi naložbene police, vzajemni skladi, individualna vlaganja v vrednostne papirje, naložbe v nepremičnine.

4.4. Prednosti in slabosti posameznih pokojninskih stebrov

Spodaj so v tabelarični obliki predstavljene prednosti in slabosti posameznih pokojninskih stebrov v Sloveniji.

Tabela 7: Prednosti in slabosti pokojninskih stebrov v Sloveniji

Stebri	Prednosti	Slabosti
1. steber	<ul style="list-style-type: none"> - Pokriva širok splet zavarovanj - Zavarovancu daje občutek finančne varnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - Nizek znesek nadomestila v primerjavi z osebnim dohodkom - Ne zadošča za vzdrževanje že ustvarjenega standarda
2. steber	<ul style="list-style-type: none"> - Zagotavlja boljši standard za stara leta - Visoke davčne olajšave na premije - Tekoče spremljanje vrednosti in rast zavarovančevega lastnega sklada - Privarčevana sredstva se lahko ob finančni stiski predčasno v celoti vnovči 	<ul style="list-style-type: none"> - Določen je najvišji znesek vplačila kot davčna olajšava - Obdavčenje pokojnine
3. steber	<ul style="list-style-type: none"> - Plačevanje neomejenega zneska premije - Lahko se vključi vsak - Dodatna pokojnina ni obdavčena 	<ul style="list-style-type: none"> - Davčna olajšava le v okviru 3% znižanja davčne osnove pri odmeri dohodnine in šele ob koncu leta

Vir: Žnidaršič Kranjc, 2000, str. 43.

4.5. Razlike med posameznimi stebri pokojninskega sistema

Spodaj so v tabelarični obliki prikazane razlike med posameznimi stebri pokojninskega zavarovanja, in sicer: razlike v načinu financiranja, vplačevanja in razlike glede davčnih olajšav.

Tabela 8: Razlike med posameznimi stebri pokojninskega zavarovanja

	1. STEBER Obvezno	2. STEBER Dodatno			3. STEBER Dodatno
		Obvezno	Prostovoljno		
			Individualno	Kolektivno	
Način financiranja	Dokladni sistem	Naložbeni sistem	Naložbeni sistem	Naložbeni sistem	Naložbeni sistem
Vplačila kot	Prispevki	Prispevki	Premije	Premije	Premije
Vplačuje: Delodajalec	DA	DA	NE	DA	NE/DA
Zavarovanec	DA	NE	DA	NE	DA/NE
Davčne olajšave: Davek od dobička kot olajšava			NE	DA	
Davek od dobička kot odhodek	DA	DA	NE		DA
Prispevki:	DA	DA	NE	DA	NE
Dohodnina v okviru 3% splošnih olajšav			DA	DA	DA
Dohodnina v celotnem znesku	DA	DA	DA	DA	NE
Plačilo dohodnine ob prejemu pokojnine/rente	DA	DA	DA	DA	NE

Vir: Žnidaršič Kranjc, 2000, str. 57.

5. OBLIKE PROSTOVOLJNEGA POKOJNINSKEGA ZAVAROVANJA V SLOVENIJI (3. STEBER)

Slovenija je z uvedbo tristebernega pokojninskega sistema stopila na pot, po kateri že nekaj časa hodijo razvite evropske države, ki se aktivno lotevajo problemov v zvezi z stabilnostjo pokojninskih sistemov. Z vse večjim poudarkom na drugem in predvsem tretjem pokojninskem stebru se Slovenija priključuje množici držav, katere s ponudbo prostovoljnih oblik pokojninskega zavarovanja skrbijo za socialno varnost svojih državljanov ob upokojitvi. Prostovoljno pokojninsko zavarovanje v Sloveniji temelji na osebnih varčevalnih računih posameznikov, kar pomeni, da se posamezniki sami odločajo kolikšno višino prispevkov bodo vplačevali in posledično, kako visoko pokojnino bodo prejeli.

Po izvedbi pokojninske reforme in sprejetju zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju v letu 2000 se pomen tretjega pokojninskega stebra v Sloveniji konstantno povečuje, saj bo v bodoče pokojnina iz obveznega zavarovanja, torej iz prvega pokojninskega stebra bistveno manjša oziroma bo zadoščala zgolj za preživetje. Odgovornost za socialno varnost ob upokojitvi se torej prenese iz države na posameznika, torej iz prvega na drugi in tretji steber pokojninskega sistema, ki bosta poskrbela za ohranjanje že ustvarjenega standarda posameznika pred upokojitvijo.

Financiranje tretjega stebra temelji na naložbenem sistemu, kar pomeni, da si vsak posameznik sam nalaga sredstva na svoj račun, ta pa se skozi čas kapitalizirajo in ob upokojitvi služijo kot dodatna pokojnina v obliki rent ali pa v enkratnem znesku. Glavni izvajalci prostovoljnega pokojninskega zavarovanja so zavarovalnice in banke, v manjši meri pa tudi vzajemni skladi, ki tudi omogočajo dodatno investiranje oziroma varčevanje za pokojnino.

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ne rešuje vprašanja tretjega pokojninskega stebra, z njim se deljeno ukvarjata Zakon o zavarovalništvu in Zakon o investicijskih skladih in družbah za upravljanje.

V grobem se oblike prostovoljnega pokojninskega zavarovanja v Sloveniji delijo na:

- življenjsko zavarovanje (predvsem mešano),
- naložbe v vzajemne sklade,
- naložbene police (naložbeno življenjsko zavarovanje),
- rentno zavarovanje in rentno varčevanje,
- individualno vlaganje v vrednostne papirje,
- nepremičnine.

5.1. Življenjsko zavarovanje

Življenjsko zavarovanje je poleg rentnega in naložbenega zavarovanja temeljna oblika zavarovanj, ki spadajo v okvir prostovoljnih osebnih zavarovanj, saj je dostopno vsem ljudem, ki so sposobni plačevati zanj. Zavarovanci si s plačevanjem premije zagotovijo stoodstotne pravice in tudi izplačilo zavarovalne vsote, ki jo določijo sami z višino vplačanih premij in dolžino zavarovalne dobe.

Za sklenitev življenjskih zavarovanj se odloča vedno več ljudi, kar pomeni, da je življenjsko zavarovanje poleg zavarovalne funkcije prevzelo tudi vlogo varčevanja za starost. Posledično je življenjsko zavarovanje prevzelo to vlogo tudi zaradi zmanjšanih pravic iz obveznega pokojninskega zavarovanja in povečane vloge drugega in tretjega stebra pokojninskega zavarovanja pri zagotavljanju socialne varnosti ob upokojitvi.

5.1.1. Pomen življenjskih zavarovanj

Življenjsko zavarovanje spada v kategorijo osebnih zavarovanj, ki so namenjena zavarovanju določene osebe pred različnimi možnimi nevarnostmi, ki ji pretijo. Hkrati pa predstavlja tudi določeno dolgoročno obliko varčevanja za starost, ki zagotavlja socialno varnost.

Človeško življenje je za vsakega posameznika neprecenljive vrednosti in njegova prekinitev oziroma smrt ne pomeni za svojce zgolj izgubo ljubljene osebe, pač pa tudi mnogo drugih neprijetnosti, kot je npr. gospodarska škoda. V družinah, kjer pride do nenadne smrti zavarovanca najbolj trpijo njegovi bližnji, saj poleg čustvenega šoka utrpijo tudi zmanjšanje dohodka v družini za tisto vsoto, ki jo je domov nosil pokojni. V takšnih primerih je najpametneje oziroma najprikladneje to, da je posameznik življenjsko zavarovan, saj v takem primeru družina dobi povrnjeno vsaj ekonomsko oziroma gospodarsko škodo, ki jo povzroči tak dogodek. Družinska pokojnina in dohodki preostalih članov družine namreč pogosto ne zadostujejo za pokritje vseh dolgov (pogreb, obroki za npr. hišo), možnih prihodnjih stroškov, izobraževanja otrok itd.

Primarni namen življenjskega zavarovanja je torej v preprečitvi denarne stiske, ki lahko nastane zaradi smrti zavarovanca oziroma ublažitvi le te. Nadalje je pomen življenjskega zavarovanja tudi v tem, da to zavarovanje prispeva k boljšemu življenju zavarovancev, ki doživijo dogovorjeno zavarovalno dobo, saj predstavlja življenjsko zavarovanje (mešano) eno od najbolj dovršenih oblik dolgoročnega varčevanja prebivalstva. Veliko ljudi se namreč odloči za življenjsko zavarovanje kot za eno izmed oblik prostovoljnega pokojninskega zavarovanja, z njim pa si zagotovijo boljši standard ob upokojitvi oziroma lažje ohranjajo že ustvarjeni standard. Poleg tega življenjsko zavarovanje na nek način tudi prisili zavarovalce k varčevanju, saj morajo redno vplačevati premije in s tem določeno količino denarja, ki ga drugače morda ne bi prihranili.

Življenjska zavarovanja imajo torej pomembno vlogo v ekonomiji neke države, saj prispevajo k socialni stabilnosti (minimizirajo finančni stres in skrbi), zmanjšujejo breme države pri vzdrževanju upokojencev in v primeru zavarovančeve smrti zagotavljajo bližnjim ekonomsko varnost. Posamezne vrste življenjskih zavarovanj pa zavarovancem omogočajo, da poskrbijo za svojo blaginjo tudi po upokojitvi (Policy Issues in Insurance, 1996, str. 13).

5.1.2. Osnovne značilnosti življenjskega zavarovanja

Življenjsko zavarovanje v Sloveniji je pogodba, na podlagi katere se zavarovalnica obveže, da bo kot protiobveznost za vplačane premije zavarovancu izplačala določeno vsoto ali rento, v primeru smrti ali ob njegovem doživetju določenega datuma (Berčič, 2002, str. 22). Cena zavarovanja je premija, ki jo zavarovanec letno, polletno ali četrtno plačuje in katere višina je odvisna od željene zavarovalne vsote, ki bo zavarovancu izplačana ob koncu zavarovalne dobe ali ob škodnem dogodku (smrti), ter od zavarovalne dobe.

Zavarovalna doba je razlika med starostjo, pri kateri želimo prejeti zavarovalnino in starostjo, pri kateri smo se vključili v življenjsko zavarovanje. Zavarovalno leto pa je obdobje od dne, zapisanega na zavarovalni polici kot začetek zavarovanja, do istega dne v naslednjem koledarskem letu.

Zavarovalna vsota oziroma zavarovalnina je znesek od katerega se določi zavarovalna premija in hkrati tudi najvišji možni znesek, ki ga izplača zavarovalnica ob izpolnitvi pogojev, ki so določeni v pogodbi. Bruto zavarovalna premija je sestavljena iz neto (tehnične) premije in iz režijskih stroškov. Zavarovalnica zaračuna tako visoko premijo, da je sposobna pokriti obveznost iz zavarovalne pogodbe ter režijske stroške. Poleg vsega je zavarovalna premija odvisna tudi od pristopne starosti, tako da velja:

- premija je višja ob enaki zavarovalni dobi in pristopni starosti zavarovanca, če je višja tudi zavarovalna vsota,
- premija je nižja ob enaki zavarovalni vsoti in pristopni starosti zavarovanca, če je zavarovalna doba daljša,
- premija je višja ob enaki zavarovalni vsoti in zavarovalni dobi, če je višja pristopna starost zavarovanca.

Zavarovalnice vodijo sredstva življenjskih zavarovanj na računih, ki so ločeni od računov ostalih zavarovanj, saj morajo iz premij oblikovati matematično rezervo, namenjeno izplačilu zavarovalnih vsot. Matematična rezerva je sestavljena iz stanja sklada, znižanega za stroške, ki so vračunani ter morebitne premije za del dodatnega zavarovanja za primer smrti (Berčič, 2002, str. 22).

Zavarovalnica mora na koncu vsakega leta izračunati matematično rezervo za vsa svoja življenjska zavarovanja. Tako izračunana matematična rezerva pomeni vrednost sedanjih obveznosti zavarovalnice oziroma dolg zavarovalnice do zavarovancev (Berčič, 2002, str. 23).

Tabela 9: Obračunane kosmate zavarovalne premije zavarovalnic v letih 1998-2002.

	1998		1999		2000		2001		I-IX/2002	
	mio SIT	%	mio SIT	%	mio SIT	%	mio SIT	%	mio SIT	%
Premoženjska zavarovanja	127.71	84	140.44	83	155.50	82	180.04	81	155.47	81
Življenjska zavarovanja	24.39	16	28.93	17	35.15	18	42.48	19	36.61	19

Vir: Bilten Finančni trg v Sloveniji, 2002, str. 60.

5.1.3. Oblike življenjskih zavarovanj

Posameznik v Sloveniji lahko izbira med različnimi oblikami življenjskih zavarovanj, in sicer:

- terminsko-rizično življenjsko zavarovanje (življenjsko zavarovanje za primer smrti),
- življenjsko zavarovanje za vse življenje,
- mešano življenjsko zavarovanje (življenjsko zavarovanje za določen čas).

Glede na to, da je namen mojega dela predstaviti oblike prostovoljnega pokojninskega zavarovanja v Sloveniji, pride v poštev v tem primeru predvsem mešano življenjsko zavarovanje, saj kot bomo videli v nadaljevanju, samo v tem primeru zavarovanec prejme zavarovalno vsoto za časa svojega življenja po preteku zavarovalnega obdobja. V obeh preostalih oblikah dobi zavarovanec oziroma pooblaščen upravičenci zavarovalno vsoto le v primeru smrti zavarovanca, kar pa v našem primeru, ko zavarovanci varčujejo za svojo dodatno pokojnino, ne pride v poštev. Torej med oblike prostovoljnega pokojninskega zavarovanja spada predvsem mešano življenjsko zavarovanje.

5.1.3.1. Terminsko-rizično življenjsko zavarovanje

Pri terminskem življenjskem zavarovanju je vključen samo element rizika, ne pa tudi hranjenja. Do izplačila zavarovalne vsote v tem primeru pride le, če zavarovanec v zavarovalnem obdobju umre, na pa tudi če ga preživi. Če ga preživi namreč ne dobi izplačanega ničesar. Ta oblika življenjskega zavarovanja torej ne predstavlja najboljše ene izmed oblik prostovoljnega pokojninskega zavarovanja, saj v njej ni elementa varčevanja. Terminsko življenjsko zavarovanje pride v poštev takrat, ko obstaja zgolj začasna potreba po zavarovanju (npr. zavarovanje pomembne osebe). To zavarovanje se ponavadi sklene za obdobje 1, 5, 10, 20 let. Zaradi manjše verjetnosti izplačila zavarovalne vsote, so pri tem

zavarovanju premije nižje kot pri ostalih zavarovanjih, saj pri ostalih zavarovanjih vedno pride do izplačila zavarovalne vsote ob smrti, tu pa ne (le če je smrt znotraj zavarovalnega obdobja).

5.1.3.2. Življenjsko zavarovanje za vse življenje

Pri življenjskem zavarovanju za vse življenje pride do izplačila zavarovalne vsote ob zavarovančevi smrti, ne glede na to, kdaj ta nastopi. Pri tem zavarovanju je vključena funkcija hranjenja, saj bo polica vedno izplačana. Premije se pri tem zavarovanju lahko računajo na vse življenje ali pa le na določeno število let. Imetnik takšne police lahko zavarovanje prekine in iz varčevalnega dela dobi povrnjen del vplačanih premij. Toda police ni mogoče prodati v prvih letih, saj so administrativni stroški v tem obdobju višji od vplačanih premij, kasneje pa se polica lahko proda. Posledično zaradi visokih stroškov v začetku, so v prvih letih premije višje od zavarovalne vsote ter se razlika, ki nastane oblikuje kot rezerva, ki nato služi kritju v kasnejših letih, ko so premije nižje od zavarovalne vsote. To zavarovanje bi že lahko uvrstili med prostovoljna pokojninska zavarovanja (v primeru, da zavarovanec proda polico ob odhodu v pokoj), saj vsebuje funkcijo varčevanja.

5.1.3.3. Mešano življenjsko zavarovanje

O mešanem življenjskem zavarovanju lahko govorimo kot o eni izmed oblik prostovoljnega pokojninskega zavarovanja, saj združuje funkciji zavarovanja in varčevanja. Do izplačila zavarovalne vsote in pripisanih dobičkov v tem primeru pride tako ob smrti, kot ob doživetju oziroma preživetju zavarovalne dobe. Torej, drugače rečeno, ta oblika zavarovanja zagotavlja izplačilo zavarovalne vsote s pripisanimi dobički v primeru smrti zavarovanca v času zavarovalne dobe, oziroma če zavarovanec to dobo preživi, pa ob njenem izteku. Mešano življenjsko zavarovanje lahko razdelimo na dva dela, in sicer na terminsko-rizično življenjsko zavarovanje ter varčevanje.

Prav varčevalna komponenta mešanega življenjskega zavarovanja predstavlja prostovoljno obliko pokojninskega zavarovanja, saj se premije na računu skozi leta akumulirajo, zavarovanec pa jih lahko nato ob preteku zavarovalne dobi koristi kot dodatek k osnovni pokojnini iz obveznega zavarovanja. Poleg tega, da zavarovanec v tem primeru dolgoročno varčuje za dodatno pokojnino, pa je povrh vsega v tem obdobju tudi življenjsko zavarovan za primer smrti. V tem zavarovanju sta torej izjemno dobro izkoriščeni funkciji zavarovanja in varčevanja za dodatno pokojnino. Res pa je, da je vsota, ki jo dobi izplačano zavarovanec v primeru doživetja oziroma ob koncu zavarovalne dobe višja kot pa zavarovalna vsota v primeru smrti, kar pa je po svoje logično, saj se premije v prvem primeru tako nalagajo na račun in kapitalizirajo skozi celotno zavarovalno obdobje.

5.2. Vzajemni skladi

Vlaganje v vzajemne sklade je naslednja od oblik prostovoljnega pokojninskega zavarovanja, saj tudi v tem primeru posamezniki, skozi dolgoletno varčevanje oziroma nalaganje sredstev v vzajemni sklad, pridejo do dodatne pokojnine in socialne varnosti v starosti. Vzajemni sklad spada v okvir investicijskih skladov, ki so definirani kot institucije finančnega trga, ki zbirajo denarna sredstva investorjev in tako zbrana denarna sredstva investirajo v različne vrste naložb. Ta sredstva tvorijo portfelj investicijskega sklada, ki ga ponavadi upravlja management v posebni finančni instituciji (Dimovski, Gregorič, 2000, str. 165). Investicijski skladi se delijo na odprte ali vzajemne sklade in zaprte investicijske sklade.

Vzajemni ali odprti investicijski skladi so definirani kot premoženje vlagateljev, vloženo v veliko število različnih vrednostnih papirjev – delnice, obveznice, zakladne menice, blagajniške zapise in druge z zakonom dovoljene naložbe. Vzajemni skladi niso pravne osebe. Premoženje vzajemnega sklada je razdeljeno na enake dele – točke (enote premoženja), vsaka od njih pa vsebuje sorazmerni delež vseh naložb sklada. Merilo uspešnosti sklada je vrednost točke, ki se spreminja odvisno od spremembe tečajev vrednostnih papirjev, ki so zajeti v portfelju sklada. S premoženjem vzajemnega sklada upravlja družba za upravljanje, cilj upravljanja pa je povečanje premoženja sklada in s tem tudi povečanje premoženja vlagateljev. Za nadzor upravljanja skrbi Agencija za trg vrednostnih papirjev.

Pomen vzajemnih skladov je v tem, da nudijo posamezniku z majhnimi prihranki možnost, da postane posredno solastnik določenega podjetja, ne da bi se pri tem izpostavil tveganju, ki je sicer za to potrebno. Poleg tega v tem primeru ne potrebuje nikakršnega znanja o investiranju v vrednostne papirje in njihovem upravljanju, saj sklad zagotavlja profesionalno upravljanje portfelja vrednostnih papirjev (Sibil, 1990, str. 201).

V Sloveniji kljub relativno majhnemu obsegu prihrankov, ki jih prebivalci plemenitijo v vzajemnih skladih, obseg varčevanja v tej obliki zadnja leta strmo narašča. Tako je ta oblika varčevanja oziroma plemenitenja premoženja postala zanimiva tudi kot ena izmed oblik prostovoljnega pokojninskega zavarovanja, saj je bistvo varčevanja v skladih prav varčevanje na dolgi rok. Vzajemni skladi namreč ne predstavljajo vira hitrega zaslužka in so prav zaradi tega primerni kot oblika varčevanja za dodatno pokojnino. Premoženje v skladu se namreč lahko izplača enkratno ali pa v mesečnih obrokih, kar je še posebej primerno za upokojence, da prejemajo izplačila iz sklada enkrat mesečno kot dodatek k pokojnini iz obveznega zavarovanja. Kar se tiče davka od dobička iz kapitala, ga ni potrebno plačati, če je minilo od nakupa do prodaje točk več kot tri leta, kar zopet govori v prid vzajemnim skladom, če se jih uporablja kot obliko prostovoljnega pokojninskega zavarovanja. Pametno je, da bodoči upokojenci pričnejo vlagati v vzajemni sklad čim hitreje oziroma, da je doba kapitalizacije sredstev čim daljša, saj to avtomatično pomeni tudi višjo dodatno pokojnino.

Na splošno poznamo več vrst vzajemnih skladov, in sicer (Berčič, 2002, str. 9-10):

- mešani skladi, kjer je premoženje razdeljeno v delnice, obveznice in kratkoročne vrednostne papirje,
- delniški skladi, ki so visoko tvegane narave, premoženje je naloženo v delnice podjetij, ne priporoča se nikakršno špekuliranje,
- obvezniški skladi investirajo v obveznice s stalnim in spremenljivim donosom ter druge dolžniške papirje izdane s strani države, bank ali podjetij,
- skladi denarnega trga investirajo v visoko kakovostne kratkoročne vrednostne papirje, ki jih izdajajo države ali ugledna podjetja,
- indeksni skladi oblikujejo premoženje v taki sestavi, kot jo ima določen borzni indeks (v Sloveniji žal ni sklada vezanega na indeks),
- krovni skladi pa so skladi skladov, saj kupujejo enote premoženja posameznih skladov.

Vlaganje v vzajemne sklade prinaša vlagateljem vrsto koristi, kot na primer (Berčič, 2002, str. 10-11):

- manjše tveganje: sredstva naložena v vzajemnem skladu so razpršena v vrednostne papirje mnogih podjetij in tako je tveganje veliko manjše, kot pa če bi imeli sredstva naložena v vrednostne papirje samo enega podjetja (če podjetje propade, propademo tudi mi).
- manjši stroški: sklad, ki ima zbrana velika sredstva, dosega ugodnejše pogoje pri nakupih vrednostnih papirjev, kot bi jih dosegal posameznik s svojimi malimi sredstvi.
- izkušnost kadrov: s premoženjem sklada upravlja skupina strokovnjakov.
- manj časa in skrbi: posamezniku ni treba zapravljati časa s spremljanjem gibanja tečajev posameznih delnic na borzi, saj ima sredstva naložena v skladu dovolj razpršena in je s tem zagotovljena zadostna varnost.
- likvidnost: iz sklada je možno kadarkoli izstopiti in zahtevati izplačilo vloženih sredstev.
- preprostost poslovanja: vlagatelju ni treba razmišljati katere vrednostne papirje naj proda, če potrebuje denar, da bodo njegove naložbe še vedno optimalno razpršene (preprosto namreč proda le določen del točk sklada, naložbe pa ostanejo enako razpršene kot pred prodajo).

Poleg prednosti pa imajo vzajemni skladi tudi določene slabosti kot so vstopne provizije, tveganje, nihanje vrednosti točke, manjši donos kot bi ga prinesla investicija v delnice enega podjetja.

Tabela 10: Zakonska opredelitev vzajemnih skladov

VSEBINA	VZAJEMNI SKLAD
Definicija	Premoženje, ki ga sestavljajo naložbe v prenosljive vrednostne papirje (VP)
Maksimalni kapital	Brez omejitev
Ustanovitelji	Družba za upravljanje
Upravljanje	Družba za upravljanje
Statut. pogodba za upravljanje	Odobritev s strani Agencije za trg vrednostnih papirjev
Vrednost investicijskega kupona	Čista vrednost sklada/skupno število enot premoženja sklada
Pravice iz investicijskega kupona	<ul style="list-style-type: none"> - do sorazmernega dela čistega dobička iz naložb vzajemnega sklada - do sorazmernega dela vrednosti sredstev ob likvidaciji - do izplačila vrednosti investicijskega kupona proti njegovi vrnitvi
Razpršenost lastnikov	1 oseba ima lahko max. 5% vseh enot premoženja sklada
Vplačevanje	Gotovina
Izplačilo	Kadarkoli zahteva imetnik investicijskih kuponov
Ustanovni strošek	Do 2% čiste vrednosti sklada
Provizija	Do 3% čiste vrednosti sklada
Kotiranje na borzi	Takoj
Omejitve za naložbe	<ul style="list-style-type: none"> - min. 75% v vrednostne papirje, ki kotirajo na borzi - min. 5% v likvidnostna sredstva in kratkoročne vrednostne papirje z dospelostjo do 6 mesecev - max. 10% v vrednostne papirje, ki kotirajo na borzah in jih predpiše Agencija - max. 5% v vrednostne papirje istega izdajatelja - max. 10% v vrednostne papirje istega izdajatelja ali povezanih, ki kotirajo na borzi - in max. 5%, če kotirajo na sekundarnem trgu vrednostnih papirjev - max. 70% v vrednostne papirje, ki jih izda ali za katere jamči Republika Slovenija
Informacije	<ul style="list-style-type: none"> - prospekt o javni prodaji investicijskih kuponov vzajemnega sklada - letno in polletno poročilo o poslovanju sklada - poročilo o sestavi naložb vzajemnega sklada - vrednost investicijskih kuponov

Vir: Dimovski, Gregorič, 2000, str. 173.

Vzajemni skladi so torej še ena od ugodnih oblik prostovoljnega pokojninskega zavarovanja v Sloveniji, saj predstavljajo obliko dolgoročnega varčevanja z višjimi donosi kot jih poznamo v bankah ali zavarovalnicah. Donosi so višji seveda zaradi višjega tveganja, ki pa je z razpršitvijo naložb v vrednostne papirje mnogih podjetij zmanjšano praktično samo na višino sistematičnega tveganja, torej na najmanj, kar je možno, saj sistematičnega tveganja ni mogoče odpraviti. Premoženje sklada oziroma sklad bi teoretično torej lahko propadel samo v primeru, če bi v istem trenutku propadla vsa podjetja, katerih vrednostne papirje ima sklad v svojem portfelju. Tako lahko z gotovostjo trdimo, da so naložbe v vzajemne sklade dokaj varna in donosna oblika varčevanja za dodatno pokojnino. Poleg tega pa skladi s svojo raznovrstnostjo omogočajo dovolj širok izbor, tako za ljubitelje tveganih naložb (delniški skladi), kot za investitorje, ki se želijo izogniti visoki tveganosti ter nestanovitnosti (obvezniški skladi), kakor tudi za tiste, ki so pripravljene sprejeti zmerno rizičnost za doseg povprečne rasti kapitala (mešani skladi).

Tabela 11: Struktura naložb slovenskih vzajemnih skladov v letih 1997-2002 v odstotkih

	31.12.97	31.12.98	31.12.99	31.12.00	31.12.01	30.11.02
Delnice	60,6	70,8	78,4	78,9	78,2	63,1
Obveznice	22,7	16,9	12,1	12,2	12,4	20,2
Kratkoročni vrednostni papirji	6,3	0,8	4,7	3,3	0,7	3,4
Tuji vrednostni papirji	-	-	-	1,8	1,3	0,8
Vrednostni papirji, denar, terjatve in nepremičnine	3,9	4,3	3,8	2,0	2,6	9,6
Naložbe v bankah in drugih finančnih organizacijah	6,5	7,1	1,1	1,9	4,8	2,9

Vir: Bilten Finančni trg v Sloveniji, 2002, str. 101.

5.3. Naložbene police

Naložbena polica je tretja izmed oblik prostovoljnega pokojninskega zavarovanja in predstavlja drugo ime za naložbeno življenjsko zavarovanje oziroma za življenjsko zavarovanje vezano na vzajemne sklade. Ta proizvod je torej mešanica med mešanim življenjskim zavarovanjem in naložbami oziroma varčevanjem v vzajemnih skladih (značilnosti življenjskih zavarovanj in vzajemnih skladov, povezane z prostovoljnim pokojninskim zavarovanjem so opisane že predhodno).

Življenjsko zavarovanje, vezano na enote investicijskih skladov, je zavarovanje, pri katerem zavarovanec prevzema naložbeno tveganje povezano s spremembo vrednosti investicijskih kuponov oziroma drugih vrednostnih papirjev investicijskih skladov (Zakon o zavarovalništvu, 2000). Naložbeno življenjsko zavarovanje je namenjeno, kot oblika varčevanja za dodatno pokojnino, predvsem tistim posameznikom, ki zaslužijo več, sami pa nimajo časa za individualno vlaganje v vrednostne papirje, poleg tega pa želijo biti tudi življenjsko zavarovani za primer smrti. Polica ima vse lastnosti življenjskega zavarovanja. Podobno kot pri mešanem življenjskem zavarovanju je premija razdeljena na riziko in varčevalni del, kjer ta, prav tako kot pri mešanem življenjskem zavarovanju, služi za zagotavljanje dodatne pokojnine. Naložbena zavarovanja predstavljajo trenutno najboljšo oziroma najbolj donosno možnost zagotavljanja varnosti in varčevanja za dodatno pokojnino hkrati. Naložbeno življenjsko zavarovanje je v tujini prisotno že vrsto let, v Sloveniji pa so ta zavarovanja postala zanimiva predvsem v zadnjem času, tako da je njihova uporaba, v smislu dodatnega varčevanja za pokojnino, v strmem vzponu, in sicer vse od leta 2002, ko so ga začele tržiti tudi naše zavarovalnice.

5.3.1. Razlika med naložbenim in mešanim življenjskim zavarovanjem

Bistvena razlika med mešanim življenjskim zavarovanjem in naložbenim življenjskim zavarovanjem je v stopnji sodelovanja zavarovanca pri naložbeni politiki lastnega zavarovanja. Pri naložbenem življenjskem zavarovanju zavarovanec sam odloča, v kateri sklad bo naložil sredstva ter kako bo razdelil premijo med posamezne sklade. S tem zavarovanec prevzema naložbeno tveganje nase. Pri mešanem življenjskem zavarovanju zavarovanec na naložbeno politiko nima nikakršnega vpliva, ne prevzema pa tudi nobenega naložbenega tveganja. Deležen je zajamčene donosnosti, glede na uspešnost naložbene politike zavarovalnice pa tudi letnih pripisov dobička (Berčič, 2002, str. 25).

Tabela 12: Primerjava nalaganja sredstev skladov naložbenega in mešanega življenjskega zavarovanja pri Zavarovalnici Triglav d.d.

	Naložbeno življenjsko zavarovanje		Mešano življenjsko zavarovanje
Sklad	Triglav Steber I	Triglav Renta	Kritni sklad ŽZ
Vrsta sklada	Investicijska družba	Vzajemni sklad	Kritni sklad po Zzavar
Naložbena struktura	Pretežno delnice	Obveznice, delnice	Struktura po 128. členu Zzavar
Naložbeno tveganje	Poudarjeno	Zmerno	Nizko
Zajamčeni donos	Ne	Ne	Da
Udeležba na dobičku	Neposredno izražena	Neposredno izražena	Pripis dobička v skladu z rezultati

Vir: Zavarovalnica Triglav d.d., 2004.

Pri mešanem življenjskem zavarovanju se sredstva nalagajo v varne naložbe, ki so manj tvegane in zato tudi maj donosne, pri naložbenem zavarovanju pa gre varčevalni del premije v investicijski sklad (po izbiri zavarovanca) in ne v kritni sklad, kar povzroča večje tveganje in višje donose.

5.3.2. Razlika med naložbenim življenjskim zavarovanjem in vzajemnim skladom

Pri življenjskih zavarovanjih gre predvsem za to, da osebe, ki so odvisne od zavarovanca, v primeru njegove smrti dobijo denarno nadomestilo. Če pa je posamezniku bolj pomembna varčevalna komponenta zavarovanja v smislu dodatne pokojnine, zavarovanja za smrt pa ne potrebuje, potem je pametneje, da se odloči za drugačno, še bolj donosno alternativo.

Vsebinske razlike med življenjskim zavarovanjem z naložbo v vzajemne sklade in neposrednim varčevanjem v skladih se namreč nazorno pokažejo pri razdelitvi vsakokratnega plačila, ki ga stranka vplača. Pri vzajemnem skladu se od vplačanega zneska odšteje samo vstopna provizija (po zakonu znaša največ 3%), vse ostalo pa se nameni za nakup točk sklada. Ves dobiček, ki ga ustvari upravljavec s sredstvi sklada, po odbitju upravljavske provizije družbe za upravljanje (do 2% letno) ostane varčevalcem. Vplačana premija življenjskega zavarovanja vezanega na sklade pa obsega vstopne stroške, del premije za kritje tveganja smrti (višina zneska je odvisna od spola in starosti zavarovanca), administrativne stroške in še 6,5% davka od zavarovalnih poslov, če je zavarovalna doba krajša od desetih let. Šele tisto, kar ostane, gre nato kot varčevalna komponenta v sklad (Kodrič, 2002, str. 7).

5.4. Rentno zavarovanje in rentno varčevanje

Naslednja izmed oblik prostovoljnega pokojninskega zavarovanja, ki je v svoji osnovi zelo podobna mešanemu življenjskemu zavarovanju, se imenuje rentno zavarovanje. Rentno zavarovanje je za razliko od življenjskega zavarovanja namenjeno, kot zavarovanje pred izpadom dohodka, predvsem tistim, katerim je namenjeno dolgo življenje.

Pri rentnem zavarovanju gre za to, da zavarovanec v zavarovalnem obdobju vplačuje premije (lahko tudi enkratni znesek), kar predstavlja obliko varčevanja za dodatno pokojnino, ki ga nato ob izteku zavarovalnega obdobja prejema v obliki mesečnih rent do konca življenja. Poleg tega pa je zavarovanec v obdobju plačevanja premij tudi zavarovan za primer smrti z dogovorjeno višino zavarovalne vsote.

Razlika med mešanim življenjskim zavarovanjem in rentnim zavarovanjem je v bistvu v tem, da v primeru smrti zavarovanca v zavarovalnem obdobju pri mešanem življenjskem zavarovanju upravičenci dobijo izplačano dogovorjeno zavarovalno vsoto z do tedaj pripisanimi dobički, v primeru rentnega zavarovanja pa samo dogovorjeno zavarovalno vsoto brez pripisanih dobičkov. Renta je definirana kot dohodek (ponavadi mesečni), ki ga

posameznik pridobi ponavadi v času pokoja na podlagi imetja kapitala, nepremičnin ali predhodno vplačanih vplačil v finančne ustanove.

Izvajalci rentnega varčevanja in rentnega zavarovanja so ponavadi banke in zavarovalnice, ki na podlagi predhodno vplačanih vplačil, zavarovancem ob odhodu v pokoj izplačujejo mesečno rento do konca življenja. Renta na podlagi tega pridobi obliko dodatne pokojnine. S tem zavarovalnice seveda prevzamejo na svoja pleča določen riziko, saj se obvežejo, da bodo izplačevale rento do smrti, ki pa je zelo nepredvidljiv dogodek. Pri bankah, ki so v glavnem izvajalke rentnega varčevanja, rizična komponenta ne obstaja, saj je pri rentnem varčevanju izplačevanje rente časovno točno določeno.

Iz zgoraj povedanega sledi, da pojma rentno zavarovanje in rentno varčevanje ne pomenita iste stvari, saj je pri rentnem zavarovanju čas izplačevanja rente moč samo predvideti, medtem ko pa je čas izplačevanja rente pri rentnem varčevanju točno določen (samo za neko časovno obdobje) in ne prevljuje nikakršnega rizika na pleča banke. Poleg tega rentno varčevanje ne vsebuje zavarovalne komponente za primer smrti (ne vsebuje rizika).

Po izteku zavarovalnega obdobja začne zavarovalnica izplačevati zavarovancu mesečno rento do njegove smrti. Po smrti zavarovanca naj bi se izplačevanje rent prenehalo, ne glede na to, koliko časa je imel zavarovanec še možnost (po predhodnih izračunih na podlagi tablic smrtnosti) uživanja rente. Prav zaradi tega so zavarovalnice ponudile dodatno možnost povračila v obliki določene vsote denarja. Povračilo pa ima ponavadi obliko zajamčenega števila rent, ki bodo zagotovo izplačane (npr. renta se bo izplačevala najmanj deset let, tudi če zavarovanec prej umre; v tem primeru se renta izplačuje od zavarovančeve smrti pa do izteka desetletnega obdobja osebi, ki jo je zavarovanec določil v svoji polici).

Zavarovalnica lahko začne z izplačevanjem rent takoj ali pa z odlogom. V primeru, da prične zavarovalnica z izplačevanjem rent takoj naslednji mesec, mora zavarovanec sredstva za izplačevanje nakazati zavarovalnici v enkratnem znesku. Če pa pride do izplačevanja rente z odlogom, potem zavarovanec vplačuje premije skozi celotno zavarovalno obdobje, ko pa je zavarovalnega obdobja konec, prične zavarovalnica z izplačevanjem rente. Zavarovalnica prične z izplačevanjem rent vedno šele na koncu zavarovalnega obdobja oziroma, takrat ko ima zbrano celotno nakupno vrednost rent.

Rente so lahko vezane na eno življenje ali več življenj. Če je renta vezana na eno življenje se imenuje posamična renta, če pa je vezana na več življenj (npr. zavarovana sta zakonca), pa je to sestavljena oziroma vzajemna renta. Pri vzajemni renti poznamo dve možnosti in sicer, prva možnost je, da se ob smrti enega renta drugemu zmanjša, druga možnost pa je, da ostane renta po smrti nespremenjena. Rente se običajno izplačujejo v spremenljivih zneskih, saj na njihovo višino vplivajo gospodarske razmere kot sta inflacija in deflacija. Posledično morajo biti zaradi spremenljivih višin rent spremenljivi seveda tudi zneski premij.

5.5. Individualno vlaganje v vrednostne papirje

Individualno vlaganje v vrednostne papirje (podjetij, države) je še ena od oblik, ki spadajo v tretji steber pokojninskega sistema. Izvajalci preko katerih se v glavnem trguje z vrednostnimi papirji so banke in borznoposredniške hiše. Podobno kot vzajemni skladi se tudi ta oblika varčevanja za dodatno pokojnino ukvarja z naložbami v vrednostne papirje, le da je ta oblika na osebni ravni vsakega vlagatelja. To pomeni, da za spremljanje tečajev delnic na borzi ne skrbijo strokovni kadri kot v primeru vzajemnega sklada, pač pa vsak posameznik sam. To ne drži le v primeru, ko posameznik pri določeni borznoposredniški hiši odpre portfelj, oziroma ko prepusti svoja sredstva v upravljanje določeni borznoposredniški hiši (v tem primeru z vrednostnimi papirji oziroma portfeljem razpolagajo strokovnjaki). Z individualnim vlaganjem v vrednostne papirje posameznik sam nosi odgovornost izgube oziroma negativnega donosa v primeru slabo naloženih sredstev oziroma naloženih sredstev v napačne vrednostne papirje. Večje tveganje v primeru individualnega vlaganja obstaja tudi zaradi manjše razpršitve naložb v vrednostne papirje kot pri vzajemnem skladu. Individualno vlaganje v vrednostne papirje je torej namenjeno predvsem investitorjem, ki znajo dovolj donosno investirati v vrednostne papirje ter investitorjem, ki jih ni strah tveganja (večje kot je tveganje, višja je donosnost). Poleg tega je individualno vlaganje v vrednostne papirje namenjeno vlagateljem, ki imajo več denarja, saj tako lahko sami razpršijo svoje naložbe in pa vlagateljem, ki se spoznajo na trgovanje z vrednostnimi papirji in na njihovo upravljanje ter imajo čas za upravljanje tega premoženja.

Podobno kot individualno vlaganje vrednostnih papirjev pa je tudi upravljanje premoženja, ki ga ponujajo določene borznoposredniške hiše. V tem primeru gre za to, da posameznik pri določeni borznoposredniški hiši odpre portfelj, s katerim nato upravljajo zaposleni v tej hiši. Strokovnjaki nato na podlagi lastne presoje in trenutnih stanj na trgu vrednostnih papirjev vlagajo ta sredstva v takšne naložbe, ki sovpadajo s pričakovano donosnostjo lastnika teh sredstev. Ta oblika varčevanja za dodatno pokojnina je namenjena posameznikom, ki imajo na razpolago minimalno takšno vsoto denarja, kot ga v borznoposredniški hiši zahtevajo za upravljanje premoženja (vsaj 1,5 mio SIT). Poleg pričakovane donosnosti in usposobljenega kadra za trgovanje z vrednostnimi papirji, lahko lastniki portfeljev pričakujejo tudi določene dividende, ki so posledica lastništva nad določenimi vrednostnimi papirji. Donosnost v tem primeru zna biti nekoliko višja, saj portfelj morda ni toliko razpršen kot v vzajemnem skladu (posledično je višje tudi tveganje) ampak je raje vložen v nekaj vrednostnih papirjev, za katere strokovnjaki menijo, da so bolj donosni (hkrati tudi bolj tvegani). Ta oblika varčevanja je torej namenjena tveganju naklonjenim varčevalcem. Upravljanje premoženja se od vzajemnih skladov razlikuje po tem, da so vzajemni skladi primerni za posameznike, ki imajo nizka sredstva za vlaganje in se želijo čimbolj izogniti tveganju, upravljanje premoženja pa je namenjeno posameznikom, ki se ne bojijo tveganja in imajo na razpolago malce več sredstev za vlaganje. Za oboje pa velja, da nimajo časa, da bi sami spremljali dogajanje na trgu vrednostnih papirjev, temveč to raje prepustijo strokovnjakom.

Vrednostni papirji podjetij in države ponavadi nastopajo v dveh oblikah, in sicer v lastniški in dolžniški. Dolžniški vrednostni papirji so tako imenovane obveznice, katere pogosteje izdaja država, lastniški vrednostni papirji pa so delnice raznih podjetij. Kar se tiče donosa so delnice papirji z višjimi donosi kot obveznice, so pa tudi naložbe v njih bolj tvegane. Kljub vsemu pa so individualne naložbe v vrednostne papirje zaenkrat manj priljubljena oblika varčevanja za dodatno pokojnino, saj zahtevajo preveč časa in znanja kot ga premore povprečen državljan.

5.6. Nepremičnine

Zadnje izmed oblik (morda ne tako prikladno za pokojninsko varčevanje) prostovoljnega pokojninskega zavarovanja predstavljajo nepremičnine. Nepremičnine prinašajo denar z njihovim posedovanjem in seveda smotrnim oddajanjem le teh v najem. Posameznik si v tem primeru s pobiranjem najemnine priskrbi dodatna denarna sredstva, ki mu služijo kot dodatna pokojnina. Drugi način pridobivanja denarja s pomočjo nepremičnin se skriva v kupovanju starih nepremičnin in njihovi obnovi ter prodaji po višji ceni, kot je bila cena po kateri je bila nepremičnina kupljena. Z eno besedo se temu reče trgovanje z nepremičninami. Toda pri trgovanju z nepremičninami se morda bolj išče trenutni zaslužek, kot pa varčevanje za pokojnino, razen če se tako prisluženi denar prihrani v obliki enkratnega vplačila v rentno zavarovanje, katerega rente kasneje služijo kot dodatna pokojnina.

5.7. Ponudba oblik prostovoljnega pokojninskega zavarovanja pri zavarovalnici Triglav

Pri zavarovalnici Triglav ponujajo sledeča oblike prostovoljnega pokojninskega zavarovanja: mešano življenjsko zavarovanje, rentno zavarovanje, naložbeno zavarovanje in prostovoljno pokojninsko zavarovanje.

5.7.1. Mešano življenjsko zavarovanje

Poleg mešanega življenjskega zavarovanja (značilnosti le tega so opisane predhodno) Zavarovalnica Triglav ponuja tudi vzajemno mešano življenjsko zavarovanje. Pri vzajemnem mešanem življenjskem zavarovanju sta z isto zavarovalno pogodbo zavarovani dve osebi. V primeru smrti ene od zavarovanih oseb pri tej obliki mešanega življenjskega zavarovanja zavarovalnica izplača upravičencu dogovorjeno zavarovalno vsoto. V tem primeru zavarovanje preneha veljati.

5.7.2. Rentno zavarovanje

Zavarovalnica Triglav ponuja različne oblike rentnega zavarovanja, ki so predstavljene v tabeli.

Tabela 13: Specifičnosti posameznih oblik rentnih zavarovanj

OBLIKE RENTNIH ZAVAROVANJ	Zavarovalna premija		Mesečna renta	
	Mesečna	Enkratna	Doba prejemanja rente	Odložen začetek prejemanja rente
Dosmrtna renta s plačevanjem mesečna premije	DA	NE	Do konca življenja	DA
Dosmrtna renta s takojšnjim začetkom izplačevanja rente	NE	DA	Do konca življenja	NE
Dosmrtna renta z odloženim začetkom izplačevanja rente	NE	DA	Do konca življenja	DA
Renta z omejeno dobo izplačevanja in s takojšnjim začetkom izplačevanja rente	NE	DA	Omejena doba	NE
Renta z omejeno dobo izplačevanja in odloženim začetkom izplačevanja rente	NE	DA	Omejena doba	DA

Vir: Zavarovalnica Triglav d.d., 2004.

V primeru, če rentni upravičenec rento prejema manj kot deset let, je do nje po njegovi smrti do izteka desetletnega obdobja izplačevanja upravičena oseba, ki je navedena na polici oziroma dediči.

5.7.3. Naložbeno zavarovanje

Naložbeno zavarovanje pri zavarovalnici Triglav se deli na Enkratno naložbeno zavarovanje in Naložbeno življenjsko zavarovanje. Enkratno naložbeno zavarovanje je oblika naložbenega zavarovanja s plačilom premije v enkratnem znesku. Z vplačilom premije se združi varčevanje z vezavo na enote investicijskih skladov in življenjsko zavarovanje za primer smrti z zajamčeno zavarovalno vsoto. Trenutno je možna izbira med skladoma Triglav renta in Triglav steber I. Enkratno naložbeno zavarovanje je novost v ponudbi. Z vplačilom premije v enkratnem znesku zavarovanec združi ugodnosti življenjskega zavarovanja ter varčevanja, vezanega na gibanje vrednosti enot premoženja izbranih investicijskih skladov (Naložbena zavarovanja, 2004)

Naložbeno življenjsko zavarovanje je na trgu prisotno že od septembra 2002. Pri tej obliki naložbenega zavarovanja se premija plačuje mesečno, prav tako pa zavarovanje združuje življenjsko zavarovanje in varčevanje v investicijskih skladih. Ob sklenitvi naložbenega življenjskega zavarovanja se lahko trenutno izbira med dvema skladoma: posebno investicijsko družbo Triglav steber I in posebnim vzajemnim skladom Triglav renta. Sklada se

zaradi različne strukture naložb razlikujeta po donosnosti in stopnji tveganja. Kasneje bodo lahko zavarovanci svoja sredstva vložili tudi v vsaj en mednarodni sklad. Za zavarovance, ki že imajo sklenjeno mešano življenjsko zavarovanje kot obliko naložbe z nizko stopnjo tveganja, je smiselno, da izberejo sklad s poudarjenim tveganjem, kjer so pričakovani donosi višji. Za tiste, ki tega zavarovanja še nimajo, pa je smiselno, da razpršijo naložbeno tveganje na več skladov (Naložbena zavarovanja, 2004).

5.7.3.1. Novost pri Zavarovalnici Triglav

V sodelovanju z Abanko Vipava d.d. so v Zavarovalnici Triglav pripravili nov produkt naložbenega življenjskega zavarovanja, in sicer Naložbeno življenjsko zavarovanje - z nalaganjem v posebne vzajemne sklade Abančne DZU. Produkt ima enake značilnosti kot naložbeno življenjsko zavarovanje, ki je predstavljeno zgoraj. Razlika je le v tem, da se zavarovanec lahko odloča med nalaganjem v vzajemne sklade Abančne družbe za upravljanje. To zavarovanje se lahko sklene na poslovnih mestih Abanke, kjer svetovalci natančno predstavijo naložbeno življenjsko zavarovanje in investicijske sklade, v katere se lahko nalaga sredstva. Pri tem ni potrebno, da so zavarovanci komitenti Abanke (Naložbena zavarovanja, 2004).

5.7.4. Prostovoljno pokojninsko zavarovanje (3. steber)

Prostovoljno pokojninsko zavarovanje Zavarovalnice Triglav se deli, podobno kot prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje, na individualno in kolektivno, vendar za razliko od prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja, ki spada v drugi steber, zavarovanci ne rabijo biti obvezno zavarovani, da se lahko zavarujejo v prostovoljnem pokojninskem zavarovanju. Prostovoljno pokojninsko zavarovanje spada torej v tretji steber pokojninskih zavarovanj in je namenjeno predvsem tistim:

- ki želijo in zmorejo v aktivni dobi privarčevati več za svojo starost,
- ki niso obvezno pokojninsko zavarovani,
- ki se bodo upokojili prej kot v desetih letih.

Individualno prostovoljno pokojninsko zavarovanje sklenejo zavarovanci kot posamezniki. S sklenitvijo prostovoljnega pokojninskega zavarovanja si zavarovanci zagotovijo dosmrtno mesečno pokojninsko rento. Le – to začnejo prejemati od datuma, ki je naveden na polici oziroma od upokojitve. V primeru smrti zavarovanca, v prvih 10-ih letih po začetku izplačevanja pokojninske rente, jo zavarovalnica še naprej izplačuje upravičencu do izteka 10 let. V primeru smrti zavarovanca med plačevanjem premije izplača zavarovalnica upravičencu odkupno vrednost zbranih sredstev na osebem računu zavarovanca (Prostovoljna pokojninska zavarovanja, 2004).

Kolektivno prostovoljno pokojninsko zavarovanje iz tretjega stebra pride v poštev za delavce, ki imajo manj kot 10 let do upokojitve. V tem primeru tako sklne zavarovalno pogodbo za svoje člane delodajalec oziroma pravna oseba, ki zastopa člane svoje organizacije. Pri tem zavarovanju je začetek izplačevanja pokojnine vezan le na predvideni datum zavarovančeve upokojitve po obveznem pokojninskem zavarovanju, s tem da lahko začne prejemati pokojnino iz naslova prostovoljnega pokojninskega zavarovanja praviloma najprej ob dopolnjeni starosti 50 let. Ob sklenitvi zavarovanja se zavarovanci odločijo, ali bodo zavarovanje sklenili v SIT ali z valutno klavzulo (vezano na EUR). Če zavarovanje sklenejo v SIT, se bodo premije in pokojninske rente valorizirale, kar jim bo zagotovilo ohranjanje realne vrednosti zavarovanja. Pri osebnih zavarovanjih, pri katerih zavarovalno razmerje ni krajše od desetih let, se po Zakonu o davku od prometa zavarovalnih poslov tega davka ne plačuje (Prostovoljna pokojninska zavarovanja, 2004).

5.8. Ponudba oblik prostovoljnih pokojninskih zavarovanj v drugih slovenskih zavarovalnicah

V spodnji tabeli je prikazana ponudba slovenskih zavarovalnic, ki ponujajo različna zavarovanja, ki spadajo v tretji steber pokojninskega zavarovanja.

Tabela 14: Ponudba prostovoljnih pokojninskih zavarovanj v slovenskih zavarovalnicah

Zavarovalnica	Proizvod, storitev
Adriatic zavarovalna družba d.d.	<ul style="list-style-type: none"> - Mešano življenjsko zavarovanje - Življenjsko zavarovanje z naložbenim tveganjem - Pokojninska renta - Renta za določen čas
Slovenica, zavarovalniška hiša d.d.	<ul style="list-style-type: none"> - Življenjsko zavarovanje za primer smrti in doživetja - Doživljenjska renta - Fondpolica - Fondgarant
Grawe zavarovalnica d.d.	<ul style="list-style-type: none"> - Grawe apollo - Življenjsko zavarovanje
Zavarovalnica Maribor d.d.	<ul style="list-style-type: none"> - Zlata naložba (od 14 do 65 leta) - Življenjsko zavarovanje za določeno dobo z intervalnim izplačilom - Življenjsko zavarovanje za dve osebi

Vir: Adriatic zavarovalna družba d.d., 2004; Slovenica, zavarovalniška hiša d.d., 2004; Grawe zavarovalnica d.d., 2004; Zavarovalnica Maribor d.d., 2004

5.9. Ponudba oblik prostovoljnih pokojninskih zavarovanj v drugih slovenskih finančnih organizacijah

V spodnji tabeli je prikazana ponudba oblik prostovoljnih pokojninskih zavarovanj drugih slovenskih finančnih organizacij.

Tabela 15: Ponudba oblik prostovoljnega pokojninskega zavarovanja v slovenskih finančnih organizacijah

Finančna organizacija	Proizvod, storitev
NLB d.d	<ul style="list-style-type: none"> - NLB naložba Vita plus - NLB varčevanje Vita plus - NLB naložba Vita 1 - NLB naložba Vita 2 - Rentno varčevanje - Naložbe v vrednostne papirje
SKB banka d.d.	<ul style="list-style-type: none"> - Naložbe v vrednostne papirje - Paket Tris (življenjsko zavarovanje + nezgodno zavarovanje + pokojninski dodatek)
KD Investments d.o.o.	<ul style="list-style-type: none"> - Vzajemni sklad Rastko - Vzajemni sklad Galileo - Vzajemni sklad KD Bond
Ilirika, borznoposredniška hiša d.d.	<ul style="list-style-type: none"> - Borzno posredovanje - Upravljanje premoženja
Medvešek Pušnik, borznoposredniška hiša d.d.	<ul style="list-style-type: none"> - Borzno posredovanje - Upravljanje finančnega premoženja

Vir: NLB d.d., 2004; SKB banka d.d., 2004; KD Investments d.d., 2004; Ilirika d.d., 2004; Medvešek Pušnik d.d., 2004.

SKLEP

V devetdesetih letih prejšnjega stoletja je slovenski pokojninski sistem zašel v krizo, iz katere ga je vodila reforma, ki pa je temeljito posegla v njegovo ureditev. Vzroki za krizo so se skrivali v naraščajočem številu prebivalstva, v naraščajoči brezposelnosti, v nepravičnosti prejšnjega sistema, v finančni nevzdržnosti ter v posebno ugodnih pogojih, ki so vodili v prezgodnje upokojevanje prebivalstva.

Posledica takšnih razmer v pokojninskem sistemu je bila pokojninska reforma, ki se je pričela leta 1996 z postavitvijo izhodišč in ciljev njenega delovanja. Končala se je leta 2000 s sprejetjem in uveljavitvijo novega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki pa bo dokončno stopil v veljavo šele leta 2024 po končanem prehodnem obdobju.

S sprejetjem novega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju je stopila v veljavo nova ureditev pokojninskega sistema, ki temelji na treh pokojninskih stebrih oziroma podsistemih. Tako se je novi sistem pokojninskega zavarovanja razdelil na obvezni prvi steber, dodatni poklicni drugi steber, ter prostovoljni tretji steber, temelječ na osebnih računih zavarovancev. Vloga obveznega stebra in s tem državne pokojnine se je tako zmanjšala, povečali pa sta se vlogi drugega in tretjega pokojninskega stebra ter s tem vloga posameznika, ki ima od tedaj mnogo večjo odgovornost pri oblikovanju svoje starostne pokojnine. Višina pokojnine iz obveznega pokojninskega zavarovanja bo namreč po koncu prehodnega obdobja zadostovala le za golo preživetje, ne pa za vzdrževanje že ustvarjenega življenjskega standarda, za katerega bosta po novem skrbela drugi in tretji pokojninski steber.

Naraščajoča vloga tretjega pokojninskega stebra, ki temelji na osebnih računih zavarovancev, je spodbudila zavarovalnice, banke in druge finančne organizacije, kot so npr. vzajemni skladi, da so na trg pripeljali nove proizvode in storitve, ki so zadostile potrebam in željam kupcev oziroma zavarovancev pri oblikovanju bodoče dodatne pokojnine. Proizvodi oziroma storitve, ki so jih na trg pripeljali banke, zavarovalnice in vzajemni skladi so razna življenjska zavarovanja, rentna zavarovanja, naložbena zavarovanja, rentna varčevanja ter možnost nalaganja v vrednostne papirje. Vse te oblike prostovoljnega pokojninskega zavarovanja omogočajo varčevalcem, da z nalaganjem sredstev na svoje račune in njihovo kapitalizacijo pridejo do dodatne pokojnine, ki jim ob odhodu v pokoj povečuje socialno varnost ter omogoča brezskrbnost na stare dni. Oblike prostovoljnega pokojninskega zavarovanja se na trgu uveljavljajo postopoma, s svojim uveljavljanjem pa pozitivno vplivajo na trg kapitala, ki s posredovanjem vrednostnih papirjev omogoča gospodarsko rast.

LITERATURA

1. Bavec Dušan: Pogoji za upokojitev in nadaljevanje dejavnosti. Obrtnik, Ljubljana, 33 (2004), 1, str. 42.
2. Belopavlovič Nataša: Pokojninska reforma. Pravna praksa, Ljubljana, 19 (2000), 5-6, str. 3.
3. Berčič Bojana: Življenjsko zavarovanje vezano na investicijske sklade. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 64 str.
4. Bešter Helena: Pokojninski sistemi v svetu in pri nas. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1996. 144 str.
5. Boehm Lučka: Priročnik o pokojninskem in invalidskem zavarovanju po novem. Ljubljana: Delavska enotnost, 2000. 377 str.
6. Dimovski Vlado, Gregorič Aleksandra: Temelji bančništva (zapiski predavanj). Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2000. 181 str.
7. Homan Nataša: Ureditev pokojninskih sistemov v svetu in v Sloveniji – uvedba drugega stebra. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 113 str.
8. International Monetary Fund, Fiscal affairs department: Republic of Slovenia: New Challengers Confronting the Social Insurance System. Ljubljana, 1995. 66 str.
9. Kalčič Miran: Obvezno in prostovoljno. Denar, Ljubljana, 1999, 18, str. 5-12.
10. Kodrič Sandi: Življenjsko zavarovanje ali neposredno varčevanje v vzajemnih skladih?, Delničar, Ljubljana, 2002, 58, str. 16.
11. Okorn Bojana: Primerjava pokojninskih stebrov v Sloveniji in Veliki Britaniji. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 41 str.
12. Paulič Bojana: Pokojninska reforma v Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1997. 44 str.
13. Sekavčnik Aleksander: Sprememba pokojninskega sistema v Sloveniji in možnosti zavarovalnic. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2000. 43 str.
14. Sibil Silvan: Vrednostni papirji – namen in vrste, oblikovanje in trgovanje ter upravljanje. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 1990. 213 str.
15. Stanovnik Tine: Javne finance. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 237 str.
16. World Bank Policy Research Report: Averting the Old Age Crisis. Washington DC, Oxford University Press, 1994. 402 str.
17. Žnidaršič Kranjc Alenka: Kako prevzeti odgovornost za lastno starost. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 2000. 139 str.

VIRI

1. Adriatic zavarovalna družba d.d. [URL: <http://epa.adriatic.si/oseba.html>], 5.2.2004
2. Bilten Finančni trg v Sloveniji. Ljubljana: Ministrstvo za finance, 5 (2002), 18, 120 str.
3. Grawe zavarovalnica d.d. [URL: <http://www.grawe.si/zavarovanja>], 5.2.2004
4. Ilirika d.d. [URL: <http://www.ilirika.si>], 23.2.2004
5. KD investments d.o.o. [URL: <http://www.kd-group.si>], 15. 1. 2004
6. Kukar Stanka: Medgeneracijski transferi dohodkov. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja, 1995. 5 str.
7. Medvešek Pušnik d.d. [URL: <http://www.medvesekpusnik.si/medvesek>], 23.2.2004
8. Naložbena zavarovanja. [URL: <http://www2.zav-triglav.si/stran.asp?id=613>], 9.1.2004
9. NLB d.d. [URL: <http://www.nlb.si>], 5.2. 2004
10. Novosti zakona. [URL: [http://www.mojdenar.com/zavarovalnistvo/reforma.asp?="](http://www.mojdenar.com/zavarovalnistvo/reforma.asp?=)], 25.11.2003
11. Policy Issues in Insurance: Investment, Taxation, Insolvency. Center for Cooperation with Economies in Transition. Paris: OECD, 1996. 160 str.
12. Prostovoljna pokojninska zavarovanja. [URL: <http://www2.zav-triglav.si/str.?id=249>], 9.1.2004
13. SKB banka d.d., [URL: <http://www.skb.si>], 5.2.2004
14. Slovenica, zavarovalniška hiša d.d. [URL: <http://www.slovenica.si>], 5.2.2004
15. Swis Re: Sigma No. 8/1998, 1998. 29 str.
16. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ZPIZ-1-UPB1 (Uradno prečiščeno besedilo) (Uradni list RS, št. 26/2003).
17. Zakon o zavarovalništvu (Zzavar) (Uradni list RS, št. 13/00).
18. Zavarovalnica Maribor d.d. [URL: <http://www.zav-mb.si>], 5.2.2004
19. Zavarovalnica Triglav d.d. [URL: <http://www2.zav-triglav.si>], 15.1.2004